

Coşkun Can Aktan, “*Sorbon’dan Bolonya’ya, Berlin’den Bergen’e: Avrupa’da Yüksek Öğretim Sistemlerinin Harmonizasyonu Ve Yeniden Yapılandırılmasına Yönelik Reform Çalışmaları*”, içinde: C.Can Aktan, Değişim Çağında Yüksek Öğretim, İzmir: Yaşar Üniversitesi Yayını, 2007.

**SORBON’DAN BOLONYA’YA, BERLİN’DEN BERGEN’E:
AVRUPA’DA YÜKSEK ÖĞRETİM SİSTEMLERİNİN HARMONİZASYONU
VE YENİDEN YAPILANDIRILMASINA YÖNELİK REFORM ÇALIŞMALARI**

Prof.Dr. Coşkun Can Aktan

I. GİRİŞ

Avrupa Birliği ülkelerinde uygulanan yüksek öğretim sistemlerinin birbirlerine yakınlaştırılması, uyumlaştırılması ve üye ülkeler arasında eğitim ve araştırma alanında işbirliğinin artırılmasına yönelik çalışmalar 1998 yılında imzalanan Sorbon Deklarasyonu ve özellikle 1999 yılında yayınlanan Bolonya Deklarasyonu sonrasında hız kazanmıştır. Bu çalışmada Avrupa Birliği ülkelerinde uygulanan yüksek öğretim sistemlerinin harmonizasyonu ve yeniden yapılandırılmasına yönelik olarak 1999 yılından bu yana sürdürülmekte olan ve kısaca “*Bolonya Süreci*” olarak adlandırılan yüksek öğretim reformuna yönelik çalışmalar incelenmektedir.

**II. AVRUPA YÜKSEK ÖĞRETİM ALANI’NİN OLUŞTURULMASI
DÜŞÜNÇESİNİN ARKAPLANI**

Avrupa’da yüksek öğretim reformu ve bu kapsamda ortak bir Avrupa Yüksek Öğretim Alanı oluşturulmasının tarihsel temelleri 1970’li yıllara kadar uzanmaktadır. 9 Şubat 1976 tarihinde AB üye ülkeler Eğitim Bakanları’nın girişimi ile Avrupa Konseyi şu kararı almıştır: “*Avrupa’daki eğitim sistemleri arasında yakın ilişkilerin teşvik edilmesi, topluluk içindeki çeşitli eğitim sistemlerinin karşılıklı anlaşılmasının geliştirilmesi ve üye ülkelerdeki politika, deneyim ve fikirlerin sürekli karşılaştırılmasını sağlamak gerekmektedir. Bu amaçla üye ülkeler tarafından diğer üye ülkelerin yerel, bölgesel ve ulusal yönetimlerinin okullarına ve yüksek öğretim kurumlarına çalışma ziyaretleri*

yapılması.”¹ Alınan karar doğrultusunda gerçekten Avrupa’da eğitim sistemlerinin anlaşılması ve tanınmasını sağlamak amacıyla başlatılan ve halen uygulanmakta olan Socrates programının bir bölümünü oluşturan Arion Çalışma Ziyaret Programları 1978 yılında başlamıştır. Dolayısıyla “Eğitimde Avrupa Boyutu” ilk olarak Arion programları ile başlamıştır denilebilir.²

Daha sonra 11 Nisan 1997 de Avrupa Konseyi ve UNESCO’nun ortak olarak hazırladıkları Lizbon Tanıma Konvansiyonu (*Council of Europe/UNESCO Lisbon Recognition Convention*) ile Avrupa’da yüksek öğretim kurumları tarafından verilen diplomaların ve derecelerin tanınması konusunda çerçeve belirlenmiştir. Bu belge içerisinde yükseköğrenime geçiş, kabul, değerlendirme gibi hususlar, ayrıca yetkili otoriteler, niteliklerin değerlendirilmesi ile ilgili temel prensipler, yüksek öğretime geçiş ile ilgili niteliklerin; eğitim dönemlerinin; yüksek öğretimdeki niteliklerin; mülteci ve yer değiştirmiş kişilerin niteliklerinin tanınması, yüksek öğrenim kurumlarının ve programlarının değerlendirilmesi ve bunlara dair bilgi, tanınma işleri ile ilgili mekanizmaların yerine getirilmesi gibi konular ele alınmıştır.³

Ortak bir yüksek öğretim alanı oluşturulması için öncelikle ülkeler tarafından karşılıklı olarak yüksek öğretim kurumlarının ve bu kurumların verdiği derecelerin tanınması gerekmektedir. *Lizbon Tanıma Konvansiyonu (Council of Europe/UNESCO Lisbon Recognition Convention)* ⁴ bu amaçla toplanmıştır. Lizbon Tanıma Konvansiyonu’nun akademik tanınma (academic recognition) için gerekli gördüğü bazı süreç ve usuller 36 Avrupa ülkesi, ABD, Kanada, Avustralya ve İsrail tarafından kabul edilmiştir. Ancak akademik tanınma için belirtilen süreçlerde değerlendirme ve kararlar yüksek öğretim kurumlarına bırakıldığı için, bu kurumlar arasında eskiden beri süregelen uygulamalara kıyasla önemli bir değişiklik sağlanamamıştır.

Tek bir Avrupa Yüksek Öğretim Alanı’nın oluşturulması yönünde ilk ciddi adım, Mayıs 1998’ de Fransa, Almanya, İtalya ve İngiltere’nin yüksek öğretimden sorumlu bakanları tarafından yayımlanan *Sorbon Ortak Bildirisi*’yle atılmıştır.⁵

Avrupa Yüksek Öğretim Alanı ve bu alanı yönlendiren Bolonya Sürecidir. Bolonya Sürecine halen 45 ülke üyedir. Türkiye bu sürece 2001 yılında katılmıştır. Avrupa

---

¹ Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerdeki ve Aday Ülkelerdeki Eğitim Uzmanları ve Karar Vericiler İçin Düzenlenen Arion Çalışma Ziyaretlerinin Organizatörleri İçin El Kitabı, http://www.ua.gov.tr/Socrates/docs/tur/Arion_OrganizatorElKitabi_tr.doc

² DPT, 9. BYKP Yüksek öğretim Özel İhtisas Komisyonu Raporu. 2005.

³ Council of Europe – UNESCO, Convention On The Recognition of Qualifications Concerning Higher Education in the European Region (The European Treaty Series, No 165, Council of Europe - UNESCO joint Convention), Lisbon, 11 April 1997.

⁴ Council of Europe – UNESCO, Convention On The Recognition of Qualifications Concerning Higher Education in the European Region (The European Treaty Series, No 165, Council of Europe - UNESCO joint Convention), Lisbon, 11 April 1997.

⁵ YÖK, Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi (Taslak Rapor), Ankara: YÖK Yayını, 2006.

Yüksek Öğretim Alanı'nın temel amacı, Avrupa'yı "dünyanın en rekabetçi bilgiye dayalı ekonomik gücü" haline getirmektir.⁶

Bologna sürecini incelemeyen önce bu sürecin ortaya çıkmasının ana nedenlerini kısaca özetlemekte yarar bulunmaktadır.

Bologna süreci öncesinde Avrupa'daki ülkelerin yüksek öğretim sistemlerinde - eğitim ve öğretim süresi, kazanılan dereceler vs. yönünden- çok ciddi farklılıklar bulunmaktadır. Avrupa'da ülkelerarasında yüksek öğretim sistemleri ile ilgili olarak farklılıkları şu başlıklarda toplamak mümkündür:⁷

- Üniversite ve üniversite dışı kurumlar bünyelerinde yürütülen birçok programın eğitim süresi,
  - Lisans eğitiminin süresi, yüksek lisans ve doktora eğitiminin süresi⁸
  - Mesleki eğitime yönelik kısa süreli (bir ile iki yıllık) programlar,
  - Kazanılan dereceler /bachelor, master's degree,
- Öte yandan, yüksek öğretim sistemleri arasındaki farklılıkların oluşmasına neden olan önemli faktörler şunlardır:
- Ortaöğretimin süresi, türü ve kapsamı,

---

⁶ YÖK, Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi (Taslak Rapor), Ankara: YÖK Yayını, 2006.

⁷ YÖK, "Avrupa Birliği Ülkelerinde Yükseköğretim", <http://www.yok.gov.tr/egitim/ab/avrupa.doc>

⁸ Lisans eğitiminin süresi, birçok ülkede (Almanya, Hollanda ve İsveç gibi) yürütülen programlara göre değişiklik göstermektedir. Tıp eğitimi, tüm ülkelerde diğer programlara göre daha uzundur. Mühendislik, hukuk ve öğretmen yetiştirme programları genellikle diğer programlardan farklıdır. Bazı ülkelerde ise, birçok programda *Bachelor* (lisans) derecesi verilmesine karşın, mühendislik ve teknoloji ile ilgili bazı programlardan doğrudan *Master* derecesi ile mezun olma imkanı tanınmaktadır (örneğin, Danimarka, Finlandiya, İngiltere).

Master derecesinin tamamlanma süresi konusunda da istisnalar bulunmaktadır. Örneğin, İngiltere'deki *Oxford* ve *Cambridge* üniversitelerinden mezun olanlar, belirli bir süre sonunda, herhangi bir ek çalışma yapmadan veya sınava tabi tutulmadan *Master* derecesini almaktadırlar. İngiltere'deki birçok programdan, 3 yıllık lisans eğitimi takiben 1 yıllık çalışma sonucunda *Master* derecesi alınabilmektedir. Fransa'daki *Maîtrise*^{*} derecesi 4 yılda tamamlanmaktadır.

Lisans ve lisansüstü programların birbirinden ayrıldığı sistemlerde, yüksek lisans derecesi, 1 ile 2 yıl arasında değişen bir süre sonunda alınabilmektedir. İngiltere'de yüksek lisans derecesi, dersli programlarda (*Taught Master Programmes*) 1 yılda, araştırmaya dayalı programlarda (*Research Degrees*) ise 1 ile 2 yıl arasında tamamlanabilmektedir.

Bazı ülkelerde, doktora derecelerinin yanı sıra "ara doktora" dereceleri vardır. Finlandiya'daki *Lisensiaatti* ve İngiltere'deki *Master of Philosophy* (M. Phil) dereceleri bu gruba örnek olarak gösterilebilir. Özellikle Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde uygulanan "yüksek doktora" (*habilitation*) ise, akademik kariyerde alınabilecek en üst derecedir.

- Lisans derecesine yönelik yüksek öğretim programlarının yanı sıra, kısa süreli yüksek öğretim kurumlarının mevcut olup olmaması; mevcutsa, bunların amaçları, değişik kurumlar arasındaki yatay ve dikey geçişlerin değişik şekillerde gerçekleştirilmesi,
- Yüksek öğretime giriş sistemleri,
- Eğitim ücretleri,
- Programların akademik takvim (derslerin yıllık veya dönemlik verilmesi), derslerin niteliği (derslerin zorunlu veya seçmeli olması) ve değerlendirme yöntemi (sürekli sınav veya yıl sonunda tek sınav) açısından nasıl düzenlendiği,
- Eğitim programlarının yapısı, süresi ve verilen diplomaların türleri.

Avrupa’da bazı ülkelerde, tüm yüksek öğretim kurumları aynı çatı altında toplanmıştır. Bazı ülkelerde ise, *üniversiteler* ile *üniversite dışı kurumlar* olarak iki ayrı çatı altında yapılandırılmış yüksek öğretim kurumları bulunmaktadır. Bu tür yapılanmadan bağımsız olarak, yüksek öğretim sistemleri ulusal düzeyde de oldukça karmaşık olabilmektedir. Örneğin, bazı ülkelerde değişik düzeylerde verilen diploma sayısı 100 dolayındadır ve takip edilen çok çeşitli programlar arasında geçişleri sağlayacak birçok “köprü” programı bulunmaktadır. Bu nedenle, değişik ülkelerdeki programların ve diplomaların birbirleriyle karşılaştırılması, ancak bir noktaya kadar anlamlıdır.

Avrupa Birliği (AB) ve Avrupa Ekonomik Alanı (AEA) ülkelerindeki yüksek öğretim sistemleri oldukça fazla çeşitlilik göstermektedir. Ancak, bu sistemleri iki ana başlık altında toplamak mümkündür:⁹

Birleşik Yüksek Öğretim Sistemi: Bu sistemde, tüm yüksek öğretim kurumları aynı çatı altında toplanmıştır.

İkili Yüksek Öğretim Sistemi: Bu sistemde, Humboldt’un üniversite kavramına dayalı geleneksel üniversiteler ile düzeyindeki programlara sahip diğer kurumlar, iki ayrı çatı altında toplanmışlardır.

Her iki sistemde de, doktora derecesinden önce ve sonra verilen dereceler açısından da farklılıklar bulunmaktadır:

Tek Basamaklı Derece Yapısı: Bu eğitim sonunda alınan diploma ile doğrudan doktora programına başvurmak mümkündür.

İki Basamaklı Derece Yapısı: Her aşama sonunda alınan diploma ile doğrudan meslek hayatına başlanabildiği gibi, bir üst derecedeki eğitime de devam edilebilir. Doktoraya başlayabilmek için, ikinci aşamanın tamamlanması gerekmektedir.

Benzer şekilde, doktora derecesi için takip edilmesi gereken programları da tek ve iki basamaklı olarak sınıflandırmak mümkündür. İki basamaklı doktora programlarında birinci aşamanın tamamlanması, mutlaka ikinci aşamaya kabul edilme anlamına gelmemektedir.

---

⁹ YÖK, Avrupa Birliği Ülkelerinde Yüksek öğretim, <http://www.yok.gov.tr/egitim/ab/avrupa.doc>

Tablo 1: AB ve AEA Ülkelerindeki Yüksek Öğretim Sistemleri ve Derece Yapıları

	Yüksek Öğrenim Sistemi		Derece Yapısı		Doktora Derecesi Yapısı	
	Birleşik	İkili	Tek Basamak	İki Basamak	Tek Basamak	İki Basamak
Almanya		✓	✓(5)		✓(3)	
Avusturya		✓	✓		✓(3)	
Belçika (Fl)		✓	✓(4)		✓	
Belçika (Fr)		✓	✓(4)		✓	
Danimarka		✓		✓		✓
Finlandiya		✓		✓	✓(2)	
Fransa		✓		✓	✓(2)(3)	
Hollanda		✓(6)	✓		✓	
İngiltere	✓			✓	✓	
İrlanda		✓		✓	✓	
İspanya	✓		✓		✓	
İsveç	✓			✓	✓(2)	
İtalya		✓(1)	✓		✓	
İzlanda		✓		✓		✓
Liechtenstein		✓		✓	✓	
Lüksemburg		✓				
Norveç		✓		✓	✓	
Portekiz		✓		✓	✓	
Yunanistan		✓	✓		✓(2)	

¹ Yüksek öğretim sistemi temelde ikilidir, ancak üniversite dışı kurumların sayısı son derece azdır.

² Araştırmaya dayalı ara doktora derecesi verilir. Fransa ile Yunanistan'da, doktora programına başlayabilmek için ara dereceye sahip olmak zorundadır. Finlandiya ile İsveç'te ise, doktora derecesinden daha düşük düzeydeki ara dereceyi almak isteğe bağlıdır ve doktora programına başlayabilmek için zorunda değildir.

³ Doktora derecesinden ayrı olarak *Habilitatör* derecesi de alınabilir.

⁴ Belçika'daki her iki topluluğa (Flaman ve Fransız) ait yüksek öğretim sistemini hem tek hem de iki basamaklı olarak nitelenmek mümkündür. Üniversiteler tarafından verilen derecelerin çoğunluğu iki aşamalıdır. İki ile üç yıl süreli ilk aşamayı tamamlayanlara *Candidat/Kandidaat* diploması verilir. Bu diploma ara bir derece olarak nitelendirilir.

⁵ Yeni düzenlemeyle, iki basamaklı sistem de (*Bachelor* ve *Master*) başlatılmıştır.

⁶ Üç yıllık bir eğitimden sonra alınabilecek ilk derece olan *Kandidaat* derecesi başlatılmıştır.

Buraya kadar yaptığımız açıklamalarda AB'ye üye ülkelerde uygulanmakta olan yüksek öğretim sistemleri arasında eğitimin türü ve nitelikler (qualifications) bakımından farklılıklar özetlenmiştir. İşte ortak bir Avrupa Yüksek Öğretim Alanı oluşturulmasının

ana sebeplerinden birisi üye ülkeler eğitim sistemlerinin bir ölçüde yakınlaştırılması ve harmonizasyonudur. Bunun dışında Avrupa Yüksek Öğretim Alanı oluşturulması yoluyla hizmetlerin serbest dolaşımı önündeki engellerin kaldırılması, diplomaların tanınması ve akreditasyon mekanizmalarıyla kalite güvence sistemlerinin uygulanması amaçlanmaktadır. Ayrıca, öğrenci hareketliliğinin artırılması, ortak bir “Avrupalı” bilinç ve kültürünün oluşturulması, üniversiteler arasında işbirliği yoluyla bilim ve teknolojide Avrupa yüksek öğretim sektörünün rekabet gücünün geliştirilmesi diğer amaçlardır.

Özetlemek gerekirse, Bolonya reform süreci öncesinde Avrupa ülkelerinde yüksek öğretim sistemleri arasında çok büyük yakınlık ve benzerlik mevcut değildi. Bu farklılıklar eski sosyalist ülkelerin Avrupa ile bütünleşmesinden sonra daha da artmış ve Avrupa’da ve öncelikle AB’de yüksek öğretim sistemlerinin uyumlaştırılması, yakınlaştırılması ve uzun dönemde ortak bir *Avrupa Yüksek Öğretim Alanı (European Higher Education Area: EHEA)* oluşturulması girişimini tetiklemiştir.¹⁰

III. AVRUPA YÜKSEK ÖĞRETİM ALANI’NIN OLUŞUMU VE GELİŞME SÜRECİ

Avrupa’da yüksek öğretim sistemlerinin harmonizasyonu ve yeniden yapılandırılmasına yönelik ilk adım AB’ye üye ülkelerin 4 Eğitim Bakanı’nın katılımı ile Sorbon’da yapılan toplantıda atılmıştır. Ardından “*Bolonya Süreci*” olarak adlandırılacak olan reform süreci başlamıştır. Aşağıda sözkonusu sürecin tüm kilometre taşları özetlenmektedir.

1.Sorbon Deklarasyonu

Avrupa Birliği ülkelerinde uygulanan yüksek öğretim sistemleri için öngörülen yapısal değişikliğin niteliği ile kapsamının belirlenmesi amacıyla atılan ilk adım olan Sorbon Deklarasyonu, (*Avrupa Yükseköğrenim Sisteminin Uyumlaştırılması İçin Ortak Deklarasyon*) Alman, Fransız, İngiliz ve İtalyan Eğitim Bakanları tarafından 25 Mayıs 1998 tarihinde imzalanmıştır. Bu tarihi belgeye imza atan isimler şunlardır:

-Claude Allègre

Milli Eğitim, Araştırma ve Teknoloji Bakanı(Fransa)

-Luigi Berlinguer

Halk Eğitimi, Üniversiteler ve Araştırma Bakanı (İtalya)

-Tessa Blackstone

Yüksek Öğretim Bakanı (İngiltere)

-Jürgen Ruetters

Eğitim,Bilim,Araştırma ve Teknoloji Bakanı (Almanya)

---

¹⁰ Detaylı bilgi için bkz: European Commission, Higher Education in Europe
http://ec.europa.eu/education/policies/educ/higher/higher_en.html

Avrupa Yükseköğrenim Sisteminin Uyumlaştırılması İçin Ortak Deklarasyonda yer alan başlıca kararlar şunlardır:¹¹

- Uluslararası karşılaştırılabilirlik ve denklik için, lisans ve yüksek lisans şeklinde iki temel döneme ayrılan bir sistemin tanınması gerekli görünmektedir. AB içinde ve dışında diplomaların ve derecelerin tanınabilirliği ve okunabilirliği önem taşır.
- ...sistemdeki orijinallik ve esneklik büyük ölçüde Avrupa Kredi Transfer Sistemi'nde (ECTS) olduğu gibi kredi ve s6mestr sistemlerinin kullanılması yoluyla sağlanacaktır. ECTS sistemi, eğitimlerine değişik Avrupa 6niversitelerinde başlamayı veya devam etmeyi tercih eden ve yaşamları boyunca herhangi bir zamanda derece kazanmak isteyen kişilerin, aldıkları kredilerin onaylanmasına imkan sağlayacaktır. 6đrenciler, profesyonel yaşamlarının herhangi bir d6neminde veya farklı altyapılardan akademik d6nyaya girebilmelidirler.
- Lisans 6đrencileri 6ok disiplinli 6alışma, dil yeteneğini geliştirme ve yeni bilgi teknolojilerini kullanma fırsatlarını da i6eren değişik programlara girme şansına sahip olmalıdır.
- Lisans sonrası d6nemde daha kısa yüksek lisans olan ve daha uzun olan doktora dereceleri arasında se6im yapma olanağı olmalı ve iki program arasında ge6iş yapmak m6mk6n olmalıdır. Hem yüksek lisans hem de doktora 6alışmalarında araştırma yapmanın ve bağımsız 6alışmanın 6zerinde 6nemle durulmalıdır.
- Hem lisans hem lisans sonrası d6nemde 6đrenciler en azından bir s6mestrlerini 6lkeleri dışında bir okulda ge6irmeleri i6in cesaretlendirilmelidirler. Aynı şekilde daha fazla 6đretim ve araştırma elemanı kendi 6lkeleri dışındaki bir Avrupa 6lkesinde 6alışma yapmalıdır. Avrupa Birliği'nin 6đrencilerin ve 6đretim elemanlarının hareketliliği i6in hızla artan desteği tam kapasiteyle kullanılmalıdır.
- 6đrenci ve 6đretmen değişimi i6in Avrupa Birliği'nin hızla b6y6yen desteği tam olarak uygulanmalıdır.

Adıge6en bakanlar s6zkonusu deklarasyonda şu 6ağırımı yapmışlardır:

“Biz bu belgeyle 6đrenci dolaşımını olduğu kadar işe yerleştirmeyi kolaylaştırmayı ve dış tanımayı (external recognition) geliştirmeyi ama6 edilen başvurunun genel bir 6er6evesini teşvik etmeyi 6ok kesin olarak s6yl6yoruz.

Biz istihdam edilebilirliğin yanı sıra dış tanınmayı geliştirmeyi ve 6đrenci hareketliliğini kolaylaştırmayı ama6layan ortak bir referans d6zeni oluşturulmasını teşvik etmeyi taahh6t ediyoruz. ...Birliğin 6ye 6lkelerini ve diğer Avrupa 6lkelerini bu ama6 i6in bize katılmaya, Avrupa 6niversitelerini vatandaşları i6in s6rekli gelişen ve g6ncellenen bir eğitim yolunda Avrupa'nun d6nyadaki yerini pekiştirmeye 6ağırıyoruz.”

2.Bolonya Deklarasyonu

---

¹¹ Sorbon Deklarasyonu, (Avrupa Y6ksek6đrenim Sisteminin Uyumlaştırılması İçin Ortak Deklarasyon) tam metni bu 6alışmanın sonunda ekler kısmında yer almaktadır.

Sorbon'da başlatılan girişimden bir yıl sonra 19 Haziran 1999'da 31 Avrupa ülkesi Bolonya Deklarasyonu'nu yayınlamışlardır.

25 Mayıs 1998 tarihli Sorbon Deklarasyonunda; gelişmekte olan Avrupa kültürel boyutlarında üniversitelerin merkezi rolü vurgulanmış, yüksek öğrenimin Avrupa alanının yaratılmasının; vatandaşların dolaşımı, istihdamı ve kıtanın baştan başa gelişiminde anahtar yol olduğunu vurgulanmıştır. Ayrıca, üniversitelerin bağımsızlığı ve özerkliğinin; yüksek öğrenim ve araştırma sistemlerinin değişen ihtiyaçlar, toplumun istekleri ve bilimsel ilerlemelerine devamlı olarak adapte edilmesini sağlaması en önemli husus olarak görülmüştür.

Bolonya Deklarasyonu'nda alınan temel kararlar şunlardır:¹²

- Kolay okunabilir ve mukayese edilebilir derecelerinin bir sisteme uyarlanması, aynı zamanda Diploma ekinin kurulması kanalı ile Avrupa yüksek öğrenim sisteminin uluslararası rekabeti ve Avrupalı vatandaşların istihdamıdır.
- Esas olarak ön lisans ve lisans şeklindeki iki temel basamak üzerine kurulu bir sistemin uyarlanması. En az 3 yıl süren birinci dönemdeki çalışmaların başarı ile sonuçlanması ikinci aşamanın başlangıcını gerektirmektedir. İkinci aşama, pek çok Avrupa ülkesinde olduğu gibi, yüksek lisans derecesine gitmelidir.
- ECTS sisteminde olduğu gibi, en yaygın öğrenci hareketliliğinin geliştirilmesi anlamına gelen bir kredi sisteminin kurulması. Kredi, yaşamboyu öğrenimin de dahil olduğu yüksek öğrenim bağlamı dışında kazanılabilir, ilgili üniversitelerden alınarak tanıtılabilir.
- Engellerin üstesinden gelerek akademik hareketliliğin desteklenmesi.
- Öğrenciler için; çalışma, eğitim fırsatları ve ilgili hizmetlerin temini.
- Öğretmenler, araştırmacılar ve idari personel için; yasal ve konumsal hakları yargılanmaksızın Avrupa bağlamında bir araştırma, öğretim için geçen sürenin tanımlanması ve değerlendirilmesi.
- Gelişen ve karşılaştırılabilen kriter ve metodolojiler amaçlanarak kalite güvencesinde Avrupa işbirliğinin tanıtımı.
- Çalışma, eğitim ve araştırmanın özellikle müfredat geliştirme, kurumlararası işbirliği, hareketlilik projeleri ve tamamlanan programlarının yüksek öğrenimde gerekli Avrupa boyutlarının desteklenmesi.

3. Lizbon Deklarasyonu

17-18 Mart 2000'de Portekiz'in başkenti Lizbon'da "*Avrupa Birliği Konseyi'nin Portekiz Dönemi Başkanlığı Leonardo Da Vinci II, Socrates II Ve Gençlikle İlgili Topluluk Programlarının Başlatılması ve Tüm Yaşamboyu Öğretim Konferansı*" yapılmış ve bu konferansda Bolonya Süreci'nin temel felsefesine uygun şu ifadeler yer verilmiştir.

---

¹² Bolonya Deklarasyonu tam metni bu çalışmanın sonunda ekler kısmında yer almaktadır.

“Sürekli yenilik ve bilginin gelişimi içerisinde olan bir toplum ve ekonomide Avrupa’da aktif vatandaşlığın, sosyal uyumun ve rekabet ortamının geliştirilmesi; eğitim, öğretim ve gençlik politikalarının belirleyici rolü ortaya koymaktadır. Bu durum, eğitim toplumunun geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Zira yaşamboyu öğretim daha iyi ve yeni gelişme, daha iyi iş istihdamları ve vatandaşlığın etkin bir şekilde kullanımı için önemli bir rol oynamaktadır.”

Eğitim Bakanlarının katılımı ile gerçekleştirilen Lizbon Konferansı’nda şu temel konular üzerine vurgu yapılmıştır:¹³

- Hayat boyu öğretim için Avrupa stratejisi oluşturulması,
- Eğitim, öğretim ve gençlik için faaliyetlerin organizasyonunda yenilik ve etkinlik,
- Sosyal uyum ve vatandaşlığın etkin olarak kullanılması; işe giriş için temel becerileri tüm vatandaşlara vermek amacıyla gerekli çabaların gösterilmesi,
- Hareketlilik, uyum sağlama ve iş istihdamı,

Söz konusu konferansda alınan kararlar ise şu şekilde özetlenebilir:

- Bilgi ve enformasyon toplumunun ortaya çıkardığı sorunları ortadan kaldırmak için yaşamboyu eğitime önem verilmelidir.
- İstihdam politikasında eğitimin rolü önemsenmelidir.
- Öğretimin organizasyonu, okulları, öğretim merkezlerini içine almalıdır. Aynı şekilde yerel toplulukları, işverenleri ve sosyal taraflarla işbirliğini dikkate almalıdır. Öğretim merkezlerinin kurulmasını teşvik etmek gerekir. İletişim ve bilgi teknolojilerinin kullanımı, öğretmenlerin kullanımına hazırlanması, yaşamboyu eğitimin geliştirilmesi stratejisine daha uygun ve daha esnek bir teklif için ana faktörlerdir.
- Bilginin tanınması ve geçerli hale getirilmesi, elde edilen becerilerin değerlendirilmesi, örgün sistemde olduğu kadar yaygın sistemde ve çalışma durumunda da öğretim alanlarının yönetiminde ve icra edilmesinde temel rol oynamaktadır.
- Sosyal uyum ve vatandaşlığın etkili bir şekilde kullanılması toplumlarımızın ulaşması gerektiği hedeflerdir. Vatandaşlığın kullanılması ve işe giriş için temel becerileri tüm vatandaşlara vermek amacıyla gerekli çabaları harcamak gerekmektedir. Bilgiye dayalı ekonomi ve enformasyon toplumunun geliştirilmesi sosyal dışlanma risklerini artırmaktadır. Bu nedenle sosyal dışlanma tehdidi altında kalan gruplarla ilgili politikaları geliştirmek ve gençlikten itibaren, vatandaşlarda etkin davranışları doğurmak gerektiği ortaya çıkmaktadır.
- Eğitim, öğretim ve gençlik politikaları hareketlilik, uyum sağlama kapasitesi ve vatandaşların istihdamı için anahtar bir öğeyi oluşturmaktadır. Leonardo da Vinci II, Socrates II ve Gençlikle ilgili topluluk programları ve hatta diğer Topluluk araçları yaşamboyu eğitimi geliştirmek için temel bir katkıyı göstermektedir.

---

¹³ Lizbon Deklarasyonu tam metni bu çalışmanın sonunda ekler kısmında yer almaktadır.

4. Prag Deklarasyonu

Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin yüksek öğretimden sorumlu Bakanları 19 Mayıs 2001 tarihinde Prag'da düzenlenen konferansta hedef sayısını yükseltmişler ve 2010'a kadar Avrupa Yüksek Öğretim Alanı'nı kurmak için taahhütlerini yinelemişlerdir. Bu kararlar doğrultusunda Mayıs 2001 de Prag'da, Türkiye'nin de katılımıyla 33 Eğitim Bakanı "Avrupa Yüksek Öğretim Alanı'na Doğru" (Towards the European Higher Education Area) başlıklı bir ortak bildiri yayınlamışlar ve başlıca şu kararları almışlardır:¹⁴

- Yaşamboyu öğrenmenin desteklenmesi,
- Yüksek öğretim kurumları ve öğrencilerin Avrupa Yüksek Öğretim Alanı'nın oluşturulması sürecine aktif katılımlarının sağlanması,
- Avrupa Yüksek Öğretim Alanı'nın cazip hale getirilmesinin desteklenmesi, Avrupa da sınırlar ötesi eğitimin (*transnational education*) geliştirilmesi için işbirliğine gidilmesi,

Prag Deklarasyonun'da alınan kararları daha ayrıntılı olarak özetlemekte yarar bulunmaktadır.¹⁵

-Kolayca Anlaşılabilir ve Karşılaştırılabilir Bir Derece Sisteminin Benimsenmesi

Bakanlar üniversitelerin ve diğer yüksek öğrenim kurumlarının varolan ulusal yasal düzenlemelerinden ve ders birimlerinin, derecelerin ve diğer kazanımların (awards) akademik ve profesyonel olarak tanınırlığını kolaylaştırmaya yönelik Avrupa araçlarından tam olarak yararlanmalarını teşvik etmişlerdir. Böylece vatandaşlar kendi değerlendirmelerini, yeterliliklerini ve vasıflarını Avrupa Yüksek Öğretim Alanı içinde etkin olarak kullanabileceklerdir.

-İki Aşamalı Sistemin Benimsenmesi

Bakanlar iki temel aşama üzerine yapılmış bir derece sistemi oluşturma amacının, yani yüksek öğrenimi lisans ve lisans sonrası çalışmaları şeklinde eklemlenimin üzerinde çalışıldığını ve tartışıldığını dile getirmişlerdir.

-Kredi Sisteminin Kurulması

Bakanlar, öğrenim ve nitelik süreçlerinin daha esnek olması için; transfer edilebilir bir kredi sistemini (ECTS) desteklediklerini ifade etmişlerdir. Karşılıklı olarak tanınan kalite güvence sistemleriyle birlikte; bu tür düzenlemeler öğrencilerin Avrupa çalışma pazarına girişlerini kolaylaştıracak ve Avrupa yüksek öğreniminin uyumunu, cazibesini ve rekabet gücünü artıracaktır.

-Hareketliliğin Desteklenmesi

---

¹⁴ Towards the European Higher Education Area – Communique of the Meeting of European Ministers in charge of Higher Education, Prag, May 19, 2001.

¹⁵ 19 Mayıs 2001 tarihinde Prag'da Toplanan Avrupa Eğitim Bakanları Ortak Deklarasyonu. Prag Deklarasyonu tam metni bu çalışmanın sonunda ekler kısmında yer almaktadır.

Bakanlar; Bolonya Deklarasyonu'nda belirtildiği gibi; öğrencilerin, öğretmenlerin, araştırmacıların ve yönetim kadrosunun hareketliliğinin geliştirilmesi amacının son derece önemli olduğunu teyit etmişlerdir. Bu nedenle; öğrencilerin, öğretmenlerin, araştırmacıların ve yönetim kadrosunun özgür hareketine karşı tüm engellerin kaldırılmasının takibi konusunda verdikleri sözü doğrulamışlar, hareketliliğin sosyal boyutunu vurgulamışlardır.

-Kalite Güvencesinde Avrupa İşbirliğinin Özendirilmesi

Bakanlar; Avrupa yüksek öğretim kurumlarında kalite güvence sistemlerinin yaygınlaştırılması gerektiğini ifade etmişlerdir. En iyi uygulama örneklerini yaymak, değerlendirme ve akreditasyon / belgelendirme mekanizmalarının karşılıklı kabulü için senaryolar tasarlamak konusunda Üniversiteleri ve diğer yüksek öğretim kurumlarını teşvik etmişlerdir.

-Yüksek Öğretimde Avrupa Boyutlarının Desteklenmesi

Bakanlar; yüksek öğrenimin önemli Avrupa boyutlarını ve mezun istihdamını güçlendirmek için; modüllerin, derslerin ve müfredatların "Avrupa" içeriği, oryantasyonu veya organizasyonu ile birlikte bütün seviyelerde gelişimini yükseltmek için yüksek öğrenim sektörüne çağrıda bulunmuşlardır.

-Yaşamboyu Öğrenim

Yaşamboyu öğrenim; Avrupa Yüksek Öğrenim Alanının temel parçasıdır. Bilgi odaklı toplum ve ekonomi doğrultusunda kurularak, gelecekteki Avrupa'da rekabet edilebilmesi, yeni teknolojilerin kullanılması ve sosyal uyum, eşit fırsatlar ve hayat kalitesinin düzeltilmesi için; yaşamboyu öğrenim stratejileri önem arz etmektedir.

-Yüksek Öğrenim Kurumları ve Öğrenciler

Bakanlar; bir Avrupa Yüksek Öğrenim Alanı'nın kurulması ve şekillendirilmesinde; üniversitelerin, diğer eğitim kurumlarının ve öğrencilerin yeterli, aktif ve yapıcı ortaklar olmalarına ihtiyaç duyulduğunu vurgulamışlardır.

-Avrupa Yüksek Öğrenim Alanı'nın Çekiciliğini Artırmak

Bakanlar; Avrupa ve dünyanın diğer bölgelerindeki öğrenciler için, Avrupa yüksek öğreniminin çekiciliğini artırmanın önemi konusunda anlaşmışlardır. Dünya çapındaki Avrupa yüksek öğrenim derecelerinin anlaşılabilirliği ve karşılaştırılabilirliği; niteliklerin ortak bir çerçevesinin geliştirilmesi, tutarlı kalite güvencesi, akreditasyon / belgelendirme mekanizmaları vs. hususlara önem verilmelidir.

5.Bratislava Deklarasyonu

16-18 Haziran 2002 tarihlerinde Slovak Cumhuriyeti'nin başkenti Bratislava'da toplanan Avrupa Eğitim Bakanları konferansında "Yeni Milenyumda Eğitim" başlığı altında Avrupa'nın eğitim sistemi ve eğitimin gelecekteki hedeflerine ilişkin Avrupa'daki siyasi

işbirliği tartışılmıştır. Kısaca Bratislava Deklarasyonu olarak isimlendirilen toplantı metninde alınan temel kararlar şunlardır:¹⁶

•Eğitim öğretim sistemlerinin üç stratejik hedefi olan (artan kalite, evrensel girişlerin kolaylaştırılması ve sistemlerin dünyaya daha fazla açılması) konularına kesinlik kazandırılmış olup, bu da temel beceriler, yabancı diller, eğitimde bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı, hareketlilik, öğretmen eğitimi, öğrenmenin çekici hale getirilmesi, aktif vatandaşlık gibi önemli konuları kapsayan 13 yardımcı hedefi kapsamaktadır.

•*Eğitimde kalitenin desteklenmesi:* Bakanlar, kalite ölçümünün çıktı seviyesiyle ve yaşamboyu öğrenme perspektifinde herkesin eğitim ve öğretim etkinliklerinin tüm aşamalarına etkin bir şekilde katılması ile mümkün olduğu konusunda anlaşmışlardır. Eğitim sistemleri, tüm bireylerin güçlerini, istihdam edilebilirlik için becerilerini, kişisel becerilerini ve sosyal değerlerini geliştirmesine olanak verecek kadar esnek olmalıdır. Bu durum ancak, daha iyi meslek planlaması, öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin yanı sıra okul düzeyinde daha fazla sorumluluk almalarıyla sağlanabilir. Başarılı uygulamaları kıyaslayabilmek ve Avrupa düzeyinde karşılıklı anlayışı sağlamak için yerel ve ulusal konulara duyarlı olan kalite güvence sistemleri geliştirilmelidir.

•*Öğrenmenin çekiciliği ve erişebilirliği:* Yaşamboyu öğrenme, sosyal taraflar, aileler, sivil toplum ve bireyler gibi pek çok ögeyi içeren ve devletin büyük sorumluluğu bulunan geniş bir eğitim fırsatı yelpazesine seslenir. Bu amaçla, ulusal düzeyde kalite standartları oluşturulmalı, başarılı uygulamalar ve deneyim paylaşımı Avrupa düzeyine yayılmalıdır. Yaşamboyu öğrenmeyi tüm vatandaşlar için çekici hale getirmek için iş yerlerinde kazanılan bilgi ve beceriler resmi, gayri resmi ve gayri resmi öğrenme arasında bir köprü oluşturmak için ilgili paydaşlar arasında ortaklıkların ve anlaşmaların yapılması zorunludur.

6.Berlin Deklarasyonu

1999 Bolonya ve 2001'de Prag bildirilerinden sonra 19 Eylül 2003 tarihinde Berlin'de Avrupa Eğitim Bakanları'nın katılımı ile gerçekleştirilen toplantı sonrasında açıklanan "*Avrupa Yüksek Öğretim Alanı'nın Gerçekleştirilmesi*" (*Realising European Higher Education Area*) başlıklı bildiri 40 ülke tarafından imzalanmıştır. Bu bildiri de Sorbon, Bolonya ve Prag'da belirlenen 9 eylem başlığına eğitim programlarının 2 yerine 3 aşamalı olarak düzenlenmesi (lisans, yüksek lisans ve doktora), bu amaçla "Doktora" programlarının da ülkeler arasında uyum sağlayacak bir şekilde yapılandırılması ve böylece doktora öğrencilerinin hareketliliğinin artırılması ve araştırma alanında kurumlar arası işbirliğine ivme kazandırılması 10. eylem başlığı olarak belirlenmiştir. Doktora programlarının Avrupa Yükseköğrenim Alanı ile Avrupa Araştırma Alanı (*European Research Area*) arasındaki bağı oluşturması öngörülmüştür.¹⁷

¹⁶ Bratislava Deklarasyonu tam metni bu çalışmanın sonunda ekler kısmında yer almaktadır.

¹⁷ YÖK, Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi (Taslak Rapor), Ankara: YÖK Yayını, 2006.

Berlin’de yapılan Eğitim Bakanları toplantısı’nda Arnavutluk, Andora, Bosna Hersek, Vatikan, Rusya, Sırbistan, Karadağ, Makedonya Cumhuriyeti’nin üyelik talepleri kabul edilerek, sürece dahil ülke sayısını 40 Avrupa ülkesine çıkarmışlardır.

Ulusal ve Avrupa düzeyindeki sosyal ve cinsiyet eşitsizliklerini azaltıp ve sosyal uyumu güçlendirmeyi amaçlayarak, rekabeti artırma ihtiyacı Avrupa Yüksek Öğretim Alanı’nın sosyal özelliklerini geliştiren hedefle dengelenmelidir.

Bakanlar, Avrupa Yüksek Öğretim Alanı’nı kuran Bolonya Süreci’nin tüm maddelerinin önemini ve kurumsal, ulusal ve Avrupa düzeyindeki çabaları artırma ihtiyacını vurgulamışlardır. Ancak, sürece hız vermek amacıyla gelecek iki yıl için orta vadeli öncelikleri kendileri üstlenmişlerdir.

19 Eylül 2003 tarihinde Berlin’de toplanan Avrupa Eğitim Bakanları Ortak Deklarasyonu (Berlin Deklasyonu) içerisinde yer alan başlıca temel kararları şu şekilde özetleyebiliriz:¹⁸

Kalite Güvence Sistemleri. Avrupa Yüksek öğretim Alanı oluşturmanın kalbinde yüksek öğretimin kalitesi yatmaktadır. Bakanlar, kurumsal, ulusal ve Avrupa düzeyinde kalite güvencesinin daha çok gelişmesini desteklemeyi taahhüt etmişlerdir.

İki Aşamaya Dayalı Eğitim Sistemin Benimsenmesi. Bakanlar, Bolonya Deklarasyonundaki iki aşamalı sisteminin yüksek öğretimde Avrupa görüntüsünü kapsamlı olarak yeniden oluşturmak için verilen taahhüdün uygulanmasından dolayı memnuniyetlerini ifade etmişlerdir. Tüm Bakanlar, ülkelerinde 2005’e kadar iki aşama sisteminin uygulanmaya başlanmış olacağı konusunda taahhütte bulunmuşlardır.

Fırsat Eşitliği. Bakanlar, yüksek öğretime erişimin yetenek temelinde herkese eşit bir şekilde ulaştırılması yönünde taahhütlerini vurgulamışlardır.

Hareketliliğe Teşvik. Öğrenciler, akademik ve yönetici personelin hareketliliği Avrupa Yüksek öğretim Alanını kuran temeldir. Bakanlar, bunun politik, sosyal ve ekonomik olduğu kadar akademik ve kültürel önemini vurgulamışlardır. Avrupa Yüksek Öğretim Alanı içinde hareketliliğin önündeki tüm engelleri kaldırmak için bütün çabayı göstereceklerini yinelemişlerdir.

Kredi Sisteminin Kurulması. Bakanlar, öğrenci hareketliliği ve uluslararası müfredat geliştirmede Avrupa Kredi Transfer Sistemi’nin (ECTS) önemli rol oynadığını vurgulamışlardır. ECTS’nin ulusal kredi sistemleri için giderek genelleştirilmiş bir temel olduğunu belirtmişlerdir.

Kolayca Okunabilen ve Karşılaştırılabilen Sistemin Benimsenmesi. 2005 yılı itibariyle mezun olacak her öğrencinin otomatik olarak Diploma Eki alması ve ücretsiz olması hedeflerini koymuşlardır.

Öğrenci Katılımının Teşvik Edilmesi. Öğrenciler, yüksek öğretim yönetiminin ortaklarıdır. Bakanlar Avrupa Yüksek Öğretim Alanı’nda baştan sona öğrenci katılımını sağlamak için ulusal yasal önlemlerin alındığını belirtmişlerdir. Aynı zamanda, öğrenci

---

¹⁸ Berlin Deklarasyonu tam metni bu çalışmanın sonunda ekler kısmında yer almaktadır.

organizasyonları ve kurumlarından, yüksek öğretim yönetiminde faal öğrenci katılımını artırma talebinde bulunmuşlardır.

Yüksek Öğretimde Avrupa Boyutunu Artırmak. Bakanlar, çeşitli Avrupa ülkelerinde birinci, ikinci ve üçüncü düzeylerde ortak dereceler ve birleştirilmiş çalışma programlarını geliştirmek amacıyla Yüksek öğretim kurumları tarafından, akademik kaynakları ve kültürel gelenekleri birleştirmek için girişimlere başladığını belirtmişlerdir.

Avrupa Yüksek Öğretim Alanının Çekiciliğini Artırmak. Bakanlar Avrupa Yüksek Öğretim Alanı'nın açıklık ve çekiciliğinin desteklenmesi konusunda görüş birliğine varmışlardır. Üçüncü dünya ülkeleri öğrencilerinin burs programlarını geliştirmek için hazır olduklarını yinelemişlerdir.

Bakanlar, yüksek öğretimde uluslararası değişimin akademik kalite ve akademik değerler temelinde idare edilmesi gerektiğini belirterek bu sonuca ulaşmak için tüm çabanın harcanması hususunda görüş birliğine varmışlardır.

Yaşamboyu Öğrenme. Bakanlar, yaşamboyu öğrenmeyi hayata geçirmek için, yüksek öğretimin önemli katkısı olduğunun altını çizmişlerdir. Bu hedefi gerçekleştirmek amacıyla ulusal politikalarını sıraya koymak ve daha önceki öğrenmeleri de içeren yüksek öğretim düzeyinde yaşamboyu öğrenmeyle ilgili olanakları geliştirmek için Yüksek öğretim kurumları ile tüm ilgilileri teşvik etmek için adımlar atmaktadırlar. Bunun, yüksek öğretim faaliyetinin ayrılmaz bir parçası olması gerektiği vurgulanmıştır.

7.Bergen Deklarasyonu

19-20 Mayıs 2005 tarihlerinde Norveç'in Bergen şehrinde gerçekleştirilen Yüksek Öğretim'den Sorumlu Avrupa Eğitim Bakanları Konferansı sonrasında alınan kararlar da Bolonya sürecinin önemli bir kilometre taşı olmuştur. Bu toplantıda Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan, Moldova ve Ukrayna, Bolonya Süreci'nin yeni üye ülkeleri olmuşlardır. Bergen zirvesi'nde Bolonya sürecine dahil olan ülke sayısı 45'e ulaşmıştır. Ayrıca muhtelif hükümet-dışı organizasyonlar da zirveye danışman olarak dahil edilmişlerdir.¹⁹

---

¹⁹ Bolonya Sürecine dahil 45 ülke: Almanya, Andora, Arnavutluk, Avusturya, Azerbaycan, Belçika, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Ermenistan, Estonya, Finlandiya, Fransa, Gürcistan, Hırvatistan, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, İzlanda, Kıbrıs Rum Kesimi, Letonya, Lihtenştayn, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Makedonya, Malta, Moldova, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Rusya Federasyonu, Sırbistan ve Karadağ, Slovakya, Slovenya, Türkiye, Ukrayna, Vatikan, Yunanistan.

Avrupa Konseyi, Avrupa Ulusal Öğrenci Sendikaları (ESIB), Uluslararası Eğitim (EI) Pan-Avrupa Yapısı, Avrupa Yüksek Öğretimde Kalite Güvence Birliği (ENQA), Avrupa Üniversiteler Birliği (EUA), Avrupa Yüksek Öğretim Kurumları Birliği (EURASHE), Avrupa Yüksek Öğretim Merkezi (UNESCO-CEPES), ve Avrupa Endüstri ve İşverenler Konfederasyonu Sendikası (UNICE), İzleme Grubunun danışman üyeleridir.

Bergen toplantısı, Bolonya sürecinde gelinen noktayı ve elde edilen kazanımları değerlendirme toplantısı olmuştur. Bergen deklarasyonun’nda vurgu yapılan hususları şu şekilde özetleyebiliriz.²⁰

“Birçok ülkede, iki aşamalı derecelendirme sisteminin bu sisteme kaydolan öğrencilerin yarısından fazlasında, yani geniş bir ölçekte uygulanmasından memnuniyet duymaktayız.

Neredeyse bütün ülkeler Berlin Bildirisi kriterlerine dayanan ve yüksek dereceli işbirliği ve ağ sistemine sahip kalite güvence sistemi için yasal hükümler getirdiler. Fakat, özellikle öğrencilerin dahil edilmesi ve uluslar arası işbirlikleri yapmaları için hala yapılması gerekli işlemler mevcuttur. Dahası, yüksek öğretim kurumlarının, iç mekanizmalarını sistematik olarak ortaya koyup bunları harici kalite güvence ile doğrudan ilintilendirme yoluyla eğitim kalitelerini artırıcı çabalarına devam etmelerinde ısrar ediyoruz.

Avrupa Yüksek Öğretim Alanı kalite güvencesi için ENQA tarafından önerilen standartları ve ilkeleri benimsiyoruz. Bizler, ulusal kalite güvencesi ile ilgili kurumlarının emsal tarama modelini ulusal düzeyde tanıtmayı taahhüt ediyoruz.

45 katılımcı ülkenin 36’sı Lizbon Tanıma Sözleşmesini onaylamıştır. Lizbon Tanıma Sözleşmesi İlkelerinin tamamının uygulanması ve uygun bir şekilde ulusal kanunlarına dahil etmeleri için kendimizi sorumlu tutuyoruz.”

Bergen toplantısı’nda bu değerlendirmeleri takiben Bakanlar deklarasyonda şu hususların altını çizmişlerdir.²¹

“Yüksek öğretimin, araştırmaları ileri götürmesinin ve halklarımızın ekonomik ve kültürel gelişimi ile sosyal uyum için araştırmalar yapmasının önemini vurgularız..Yapısal değişiklikler çabaları ile öğretim kalitesini artırma çabaları, yeni fikir ve araştırmaları güçlendirme çabalarını azaltmamalıdır. Bundan dolayı bizler, EHEA’nın cezbediciliği ve rekabet edebilirliği, kalitesinin sürdürülebilmesi ve geliştirilmesi için yürütülen araştırmaların ve araştırma çalışmalarının önemine dikkat çekiyoruz. Yeterli hacme ulaşmak bakımından, EHEA ile Avrupa Araştırma Alanı ve ülkelerimizdeki yüksek öğretim sektörleri ile diğer araştırma sektörlerini arasındaki sinerjiyi geliştirme ihtiyacının farkındayız.

Bu hedeflere ulaşmak için doktora düzeyi niteliklerin, çıktı-temelli yaklaşımı kullanan EHEA’nın nitelikler genel çerçevesiyle tamamen aynı seviyede olması gerekmektedir. Doktora eğitiminin temel unsuru özgün araştırma yoluyla bilginin gelişimidir. Yapılandırılmış doktora programlarına ve şeffaf denetim ve değerlendirmeye olan ihtiyaç göz önünde bulundurulduğunda üçüncü evrenin iş yükünün pek çok ülkede tam zamanlı 3-4 yıla tekabül ettiğini not ediyoruz. Üniversiteleri, doktora programlarında disiplinler arası eğitimi ve dönüştürülebilir beceriler geliştirmeyi teşvik ederek daha geniş bir

²⁰ 19 Eylül 2003 tarihinde Berlin’de Toplanan Avrupa Eğitim Bakanları Ortak Deklarasyonu. Bergen Deklarasyonu tam metni bu çalışmanın sonunda ekler kısmında yer almaktadır.

²¹ 19 Eylül 2003 tarihinde Berlin’de Toplanan Avrupa Eğitim Bakanları Ortak Deklarasyonu. Bkz. Ek.

istihdam pazarının ihtiyaçlarını karşulamaya davet ediyoruz. EHEA içinde araştırma kariyeri yapan doktora adaylarının toplam sayısını artırmamız gerekmektedir. Üçüncü evre programlara katılanları hem öğrenci, hem de başlangıç düzeyinde araştırmacılar olarak görüyoruz.

Bolonya Sürecinin sosyal boyutu, EHEA'nın ayrılmaz bir parçası, cazibesi ve rekabet edebilirliği için gerekli bir koşuldur. Bu nedenle, nitelikli yüksek öğretimin herkes için erişilebilir olması taahhüdümüzü yineliyor ve öğrencilerin eğitimlerini, sosyal ve ekonomik durumları onlara bir engel teşkil etmeden bitirebilmeleri için uygun koşullara olan ihtiyacı vurguluyoruz.

Tüm katılımcı ölkelerdeki öğrenci ve personelin hareketliliğinin Bolonya Süreci'nin temel hedeflerinden biri olarak kaldığını kabul ediyoruz. Daha üstesinden gelinmesi gereken pek çok sorun olduğunu bilerek, EHEA içindeki hareketliliği gerçekleştirme düşüncesiyle, ortak eylemler yoluyla uygun olan yerlerde kredi ve bursların nakledilebilir olmasını kolaylaştırmaya olan taahhüdümüzü yeniden teyit ediyoruz. Vize ve çalışma izinlerini kolaylaştırarak ve hareketlilik programlarına katılımı teşvik ederek hareketlilik önündeki engelleri kaldırma çabalarımızı artıracadığız. Bu programlar çerçevesinde yurt dışında yapılan çalışmanın tamamen tanınmasını savunarak, kurumların ve öğrencilerin hareketlilik programlarından tam olarak yararlanmalarına çalışıyoruz. ”

8. Avrupa Üniversiteler Birliği'nin Oluşturulması

2001 yılında İspanya'nın Salamanca şehrinde yapılan bir toplantıda Avrupa Üniversiteleri Derneği (the Association of European Universities) ile Avrupa Birliği Rektörler Konferansı (European Union Rectors' Conferences) birleştirilerek *Avrupa Üniversiteler Birliği (European University Association, EUA)* adı altında yeni bir kurum oluşturulmuştur. Bolonya sürecinin önemli yapı taşlarından birisinin “katılımcılık” olduğu yukarıda da ifade edilmişti. Bu bakımdan Avrupa Üniversiteler Birliği, Avrupa Üniversiteleri'ni temsilen Bolonya Süreci'nde önemli bir misyona sahip bulunmaktadır.

28-30 Mayıs 2003 tarihinde Avrupa Üniversiteler Birliği'nin Graz'da düzenlediği kongreye üniversitelerin temsilcileri katılarak Berlin'de yapılacak olan Bakanlar Toplantısı'nın hazırlıklarını oluşturmuşlardır. Graz Deklarasyonu ile öne çıkan hususlar aşağıdaki gibidir:

- Üniversitelerin toplumsal sorumluluğu vurgulanmalıdır,
- Araştırma ve Eğitim aktiviteleri üniversitelerin vazgeçilmez fonksiyonları olarak görülmelidir,
- Kurumsal yapıların güçlendirilmesi suretiyle akademik kalite arttırılmalıdır,
- Öğrenci odaklı ve esnek öğrenme imkanları (yaşamboyu öğrenme) sağlayan bir sistem uygulanmalıdır,
- Yüksek öğrenimde hareketlilik ve sosyal boyut arttırılmalıdır,
- Kalite güvencesi için Avrupa genelinde bir ereve Politikası oluşturulmalıdır,
- Üniversiteler reformların merkezinde olmalıdır.

IV.TÜRKİYE’NİN BOLONYA SÜRECİ’NE UYUMU

Ülkemizin Avrupa Yüksek Öğretim Alanı ile bütünleşme çalışmaları, 2001 yılında Bolonya Süreci’ne resmi olarak katılımı ile başlamıştır. Bolonya Süreci’nin öngördüğü yukarıda belirtilen 10 eylem başlığı kapsamında şimdiye kadar şu çalışmalar gerçekleştirilmiştir:²²

1. YÖK başkanlığının koordinasyonunda yürütülen Diploma Eki ve Avrupa Kredi Transfer Sistemi’ne ilişkin çalışmalar tamamlanmıştır. 11 Mart 2005 tarihli YÖK Genel Kurul kararı ile, Diploma Eki ve Avrupa Kredi Transfer Sistemi uygulaması, 2005-2006 eğitim-öğretim yılı sonundan itibaren, tüm yüksek öğretim kurumları için zorunlu bir uygulama haline getirilmiştir. Sözkonusu karara göre, Avrupa Kredi Transfer Sistemi kredilerini de içerecek olan ve YÖK tarafından onaylanan ulusal standart modelin asgari koşullarına uygun Diploma Eki, tüm mezunlara, diplomalarına ek olarak, talep üzerine, ilk nüshası ücretsiz olarak ve İngilizce, Fransızca ve Almanca dillerinin birinde düzenlenecektir.

2. Bolonya Süreci’nin ana eylem başlıklarından biri olan öğrencilerin sürece aktif katılımını sağlayacak ulusal öğrenci birliklerinin kurulması konusunda, YÖK tarafından hazırlanan “*Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Konseyleri ve Yükseköğretim Kurumları Ulusal Öğrenci Konseyi Yönetmeliği*”, 20 Eylül 2005 tarih ve 25942 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 26 Aralık 2005 tarihinde gerçekleştirilen Öğrenci Konseyleri Genel Kurul toplantısında seçimle belirlenen Türkiye Ulusal Öğrenci Konseyi Başkanı ve organları çalışmalarını sürdürmektedir.

3. Bolonya Süreci’nin üzerinde önemle durduğu konulardan biri de, yüksek öğretim kurumlarında, Avrupa düzeyinde tespit edilen ilke ve esaslara tam uyumlu kalite değerlendirme ve geliştirme sistemlerinin kurulmasıdır. Bu kapsamda, YÖK tarafından hazırlanan “*Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği*”, 20 Eylül 2005 tarih ve 25942 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik, belirli bir sistem içerisinde kurumlarının eğitim, öğretim ve araştırma faaliyetleri ile idari hizmetlerinin değerlendirilmesi, kalitelerinin geliştirilmesi, bağımsız “dış değerlendirme” süreciyle kalite düzeylerinin onaylanması ve tanınması konusundaki çalışmalara ilişkin genel esasları ve bu kapsamda Yükseköğretim Üst Kurulları ile yüksek öğretim kurumlarının yükümlülüklerini belirlemiştir.

Yönetmelik uyarınca Üniversitelerarası Kurul tarafından seçilmiş olan dokuz kişilik *Yükseköğretim Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu* (YÖDEK) bu konudaki çalışmaları yürütmek ve koordine etmek üzere oluşturulmuş ve göreve başlamıştır. Yönetmelik, dünyadaki ve özellikle Bolonya Süreci kapsamında Avrupa’daki gelişmeleri göz önüne alarak hazırlanmıştır.

Diğer taraftan yönetmelik ve bu çerçevede oluşturulan ilke ve esaslar kapsamında yükseköğretim kurumlarının, yine Avrupa Kalite Güvence ilke ve esasları kapsamında en önemli unsurlarından biri olarak görülen “dış değerlendirme” süreçlerine açık olup, her

---

²² YÖK, Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi,- Taslak Rapor- Ankara: YÖK Yayını, 2006.

beş yılda bir bu süreci uygulamaları öngörülmektedir. Yapılan tüm bu çalışmalar, Bolonya süreci kapsamında oluşturulmak istenen Kalite Güvence sisteminin temel unsurları ile uyumlu olup, yükseköğretim kurumlarımızda bu yıldan başlamak üzere önemli bir kalite değerlendirme ve geliştirme sürecini hızlandıracak ve bu alanda başarıya ulaştıracak niteliktedir. Üniversitelerimizin bir kısmı stratejik planlarını hazırlamış, bir kısmı da hazırlama aşamasındadır.

Kalite güvencesi geliştirme ile ilgili çalışmaların ilk sonuçları, 2006-2007 eğitim-öğretim yılı sonunda alınacaktır ve 2007 yılında Londra’da yapılacak olan Bolonya Süreci Eğitim Bakanları Konferansına, ülkemiz, kalite güvencesi ile ilgili eylem başlığının tüm koşullarını eyleme dönüştürmüş olarak katılacaktır.

4. Yüksek öğretim yeterlilikleri çerçevesi ile ilgili Bolonya Süreci eylem maddesi konusunda YÖK bünyesinde çalışmalar yürütülmektedir. Mühendislik yeterliliklerine ilişkin çalışmaların 2006 sonunda tamamlanması planlanmaktadır. Diğer sektörlere ilişkin çalışmalar ise 2007 sonunda bitirilmek üzere takvime bağlanmıştır.

5. Ülkemiz tarafından 1 Aralık 2004 tarihinde imzalanan “Avrupa Bölgesinde Yükseköğretim ile ilgili Belgelerin Tanınması” Lizbon Sözleşmesi, 23.02.2006 tarih ve 5463 sayılı Kanunla onaylanıp 28.02.2006 tarih ve 26094 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Sözleşmenin “Diplomaların Değerlendirilmesiyle İlgili Temel İlkeler” başlıklı III. Bölümünde yer alan 5 temel ilkesi uyarınca, denklik başvurusu değerlendirmelerinde esas alınmak üzere, Yurtdışı “Yüksek öğretim Diplomaları Denklik Yönetmeliği”nde gerekli düzenlemeler yapılması, 13.04.2006 tarihli YÖK Genel Kurul kararı ile kabul edilmiştir.

V.SONUÇ

Avrupa’da yüksek öğretim sistemlerinin birbirlerine yakınlaştırılması, harmonizasyonu ve Avrupa ülkeleri yüksek öğretim kurumları ve tüm paydaşlar arasında işbirliğinin artırılmasına yönelik Bolonya Süreci aşağıda belirtilen 10 aksiyon planını gerçekleştirmeyi hedeflemiştir:

1. Kolay okunabilir ve karşılaştırılabilir akademik derecelerin oluşturulması
2. İki- aşamalı bir eğitim sisteminin kabulü ve uygulanması (lisans-yüksek lisans),
3. Kredi sistemine geçilmesi; Avrupa Kredi Transfer Sistemi (*European Credit Transfer System, ECTS*)’nin uygulamaya konulması,
4. Akademik hareketliliğin teşvik edilmesi,
5. Kalite güvence sistemlerinin oluşturulması
6. Yüksek öğretimde Avrupa boyutunun teşvik edilmesi (Yüksek öğretim kurumlarının eğitim ve araştırmalarında Avrupa’ya özel konulara gerekli ağırlığı vermesi,)
7. Yaşamboyu öğrenmenin desteklenmesi,
8. Yüksek öğretim kurumları ve öğrencilerin sürece aktif katılımlarının sağlanması,
9. Avrupa Yüksek Öğretim Alanı’nın cazip hale getirilmesinin desteklenmesi,

10. Doktora eğitimi ve Avrupa Yüksek Öğretim Alanı ile Avrupa Araştırma Alanı arasında sinerji oluşturulması

Bu sayılan amaçlardan ilk altısı Bolonya Deklarasyonu'nda, takip eden üçü Prag Deklarasyonu'nda ve sonuncusu da Berlin Deklarasyonu'nda ifadesini bulmuştur.

Bologna sürecinin temel amaçları; Avrupa Yüksek Öğretim Alanı içerisinde verilen derece, diploma ve kredilerin bu alan içerisinde ülkelerde sorunsuzca tanınmasını sağlamak, Avrupa Yüksek Öğretim Alanı'nı dahilinde mezun olan öğrencilerin sorunsuzca iş bulabilmelerine yardımcı olmak, öğretim üyeleri ve öğrencilerin hareketliliğini teşvik etmek, üniversitelerin küresel ölçekte rekabet gücünü arttırmak, yaşamboyu öğrenmeyi teşvik etmek olarak özetlenebilir.

1999 yılında başlayan reform süreci halen devam etmektedir. Aradan geçen yaklaşık 7 yıl içerisinde alınan mesafeler ve elde edilen kazanımlar hiç de küçümsenmeyecek düzeydedir. Örneğin, akademik hareketliliğinin kültürler-arası diyalog ve barış ortamına büyük katkılar sağladığına hiç kuşku yoktur. Bunun dışında adına "nitelikler" (qualifications) denilen alanda yapılan uyumlaştırma çalışmaları kolay okunabilir ve karşılaştırılabilir akademik derecelerin oluşturulmasına büyük katkılar sağlamıştır. Avrupa yüksek öğretiminde kalite güvence sistemleri ve akreditasyon çalışmaları açısından da çok ciddi mesafeler alınmıştır.

Özetle, Bolonya süreci ile gelişmekte olan Avrupa Yüksek Öğretim Alanı tüm ülkelere ve vatandaşlarına önemli kazanımlar sağlamıştır.

Kaynaklar

AB Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi, Ulusal Ajans, Bologna Süreci Temel Belgeleri, 2005. Ankara: Punto Tasarım, 2005.

Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerdeki ve Aday Ülkelerdeki Eğitim Uzmanları ve Karar Vericiler İçin Düzenlenen Arion Çalışma Ziyaretlerinin Organizatörleri İçin El Kitabı,

http://www.ua.gov.tr/Socrates/docs/tur/Arion_OrganizatorElKitabi_tr.doc

Council of Europe – UNESCO, Convention On The Recognition of Qualifications Concerning Higher Education in the European Region (The European Treaty Series, No 165, Council of Europe - UNESCO joint Convention), Lisbon, 11 April 1997.

DPT, 9. BYKP Yükseköğretim Özel İhtisas Komisyonu Raporu. 2005.

European Commission Communication on 'Universities in the Europe of Knowledge', 2003: www.europa.eu.int/eur-lex/en/com/cnc/2003/com2003_0058en01.pdf

European Commission, Higher Education in Europe, http://ec.europa.eu/education/policies/educ/higher/higher_en.html

European University Association, Bologna Process, http://www.eua.be/eua/en/policy_bologna.jsp

European University Association, Trends IV: European Universities Implementing Bologna , Brussels, (2005)

European University Association, Trends III: Progress towards the European Higher Education Area, Brussels, (2003)

European University Association, Trends II: Towards The European Higher Education Area - Survey Of Main Reforms From Bologna To Prague, Brussels, (2001)

European University Association, Trends I: Trends in Learning Structures in Higher Education , Brussels, (1999)

European

Commission: europa.eu.int/comm/education/policies/educ/bologna/bologna_en.html.

Members of the Bologna Follow-Up Group and the Bologna Board: www.bologna-bergen2005.no

The Bologna Secretariat - www.bologna-bergen2005.no

YÖK, Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi (Taslak Rapor), Ankara: YÖK Yayını, 2006.

YÖK, Avrupa Birliği Ülkelerinde Yükseköğretim,
<http://www.yok.gov.tr/egitim/ab/avrupa.doc>

BOLONYA SÜRECİNE DAHİL AKSİYONLAR HAKKINDA BAŞLICA KAYNAKLAR

Aksiyon-1: Kolay okunabilir ve karşılaştırılabilir akademik derecelerin oluşturulması

European Commission Diploma Supplement guidelines:

www.europa.eu.int/comm/education/policies/rec_qual/recognition/diploma_en.html

European Commission Diploma Supplement Label:

www.europa.eu.int/comm/education/programmes/socrates/ects/guide_en.pdf

The Lisbon Convention: www.conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/165.htm

Aksiyon-2: İki- aşamalı bir eğitim sisteminin kabulü ve uygulanması

The Bruges-Copenhagen Process:

www.europa.eu.int/comm/education/copenhagen/index_en.html

Aksiyon-3: ECTS sistemi

European Commission ECTS Users' Guide:

www.europa.eu.int/socra/education/programmes/socrates/usersg_en.html

ENIC-NARIC networks:
www.enic-naric.net

Aksiyon-4: Akademik hareketliliğin teşvik edilmesi

The European Union's Lisbon strategy:
www.europa.eu.int/comm/lisbon_strategy/index_en.html
European Commission proposals for the new generation of education and training programmes:
www.europa.eu.int/comm/education/doc/official/keydoc/2004/newprog_en.pdf
Bologna seminar on 'Designing Policies for Mobile Students', October 2004:
http://www.bologna-bergen2005.no/EN/Bol_sem/Seminars/041010-12Noordwijk-Nederlands.HTM

Aksiyon-5: Kalite güvence sistemlerinin oluşturulması

European Commission's Proposal for a Recommendation on quality assurance:
europa.eu.int/eur-lex/pri/en/lip/latest/doc/2004/com2004_0642en01.doc
European Network for Quality Assurance in Higher Education (ENQA):
www.enqa.net
EUA Quality Culture Project:
www.eua.be/eua/en/projects_quality.jsp
Europe Note E/04/04 on the 'Berlin ministerial summit on the Bologna Process':
www.europeunit.ac.uk
Joint Quality Initiative (JQI):
www.jointquality.org
Quality Assurance Agency:
www.qaa.ac.uk

Aksiyon-6: Yüksek öğretimde Avrupa boyutunun teşvik edilmesi (Yüksek öğretim kurumlarının eğitim ve araştırmalarında Avrupa'ya özel konulara gerekli ağırlığın vermesi)

Recommendations from Bologna seminar on Joint Degrees in Stockholm:
www.bologna-berlin2003.de/pdf/Stockholm_results.pdf
Recommendation on the Recognition of Joint Degrees:
www.bologna-bergen2005.no/EN/Other/Lisbon_Recdoc/040609_Recommendation_joint_degrees.pdf
Erasmus Mundus programme:
europa.eu.int/comm/education/programmes/mundus/index_en.html
EUA Joint Master's Project:
www.eua.be/eua/en/projects_joint.jsp
EUA Doctoral Programmes Project:
www.eua.be/eua/en/Doctoral_Programmes.jsp

Aksiyon-7: Yaşamboyu öğrenim

The Bruges-Copenhagen Process:

www.europa.eu.int/comm/education/copenhagen/index_en.html

The Burgess report:

www.bookshop.universitiesuk.ac.uk/downloads/measuringachievement.pdf

Aksiyon-8: Katılımcılık: Yüksek öğretim kurumları ve öğrencilerin sürece aktif katılımlarının sağlanması

European University Association:

www.eua.be

European Association of Institutions in Higher Education (EURASHE):

www.eurashe.be

National Union of Students in Europe (ESIB):

www.esib.org

Aksiyon-9: Avrupa Yüksek Öğretim Alanı'nın cazip hale getirilmesinin desteklenmesi

Erasmus Mundus programme:

www.europa.eu.int/comm/education/programmes/mundus/index_en.html

Aksiyon-10: Doktora eğitimi ve Avrupa Yüksek Öğretim Alanı ile Avrupa Araştırma Alanı arasında sinerji oluşturulması

European Commission Communication on 'Universities in the Europe of Knowledge', 2003: www.europa.eu.int/eur-lex/en/com/cnc/2003/com2003_0058en01.pdf

European Research Area:

www.europa.eu.int/comm/research/era/index_en.html

European Commission Conference on 'The Europe of Knowledge 2020' in Liège, 2004:

www.europa.eu.int/comm/research/conferences2004/univ/background_en.html

EKLER

BOLONYA SÜRECİ: YAYINLANAN BAŞLICA DEKLARASYONLAR²³

SORBON DEKLARASYONU

AVRUPA YÜKSEK ÖĞRENİM SİSTEMİNİN UYUMLAŞTIRILMASI İÇİN ORTAK DEKLARASYON*

25 Mayıs 1998

Avrupa çok yakın bir süreç içerisinde bazı önemli adımlar atacaktır. Avrupa sadece bankalar, ekonomi ve EURO ile ilgili olmayıp, bilgili bir Avrupa da olmalıdır. Bizler kıtamızın düşünsel, kültürel, sosyal ve teknik boyutlarını da kapsam içerisine alıp desteklemeliyiz. Bu boyutları desteklemekte asıl rol oynayan üniversiteleri büyük çapta biçimlendirmeliyiz.

Üniversiteler milenyum yılından önce var oldu. Dört şehrimizde kurulmuş olan Paris üniversitesi olarak bilinen en eski birkaç üniversitemiz önemli bir yıl dönümü kutlaması yapmaktadır. Bu esnada öğrenciler ve akademisyenler kıtada özgürce dolaşarak süratle bilgi yayımını sağladılar. Bugünlerde öğrencilerimizin bir çoğu milli sınırlarımızın dışında periyodik olarak yararlı çalışmalar yaptılar.

Bizler yaşamımızdaki tüm yükümlülükleri profesyonel kariyerli çeşitli kurslarda eğitim ve öğretim alarak çalışma şartlarında ve eğitimde büyük bir değişiklik periyodunu hedeflemekteyiz. Öğrencilerimize ve toplumumuza karşı sorumlu olduğumuzdan, onların yaşamları içerisinde seçkinliği kazanabilmelerini ve araştırma yapabilmelerine fırsat verebilecek yüksek öğretim sistemi sunmalıyız.

Açık Avrupa bölgesinde daha yüksek bir öğrenimi sağlamak için çeşitli saygın ve sağlıklı pozitif görüşleri yaşamalıyız. Fakat eğitim ve öğretimde daha yakın bir ilişki kurmak ve alışkanlığı artırmak için bir iş çerçevesi geliştirip engelleri ortadan kaldırmaya çaba sarf etmeyi talep etmeliyiz.

---

²³ Deklarasyonların tam metinleri için bkz: <http://www.bologna-bergen2005.no/>; The European University Association, Bologna Process, http://www.eua.be/eua/en/policy_bologna.jsp; Main Documents of the Bologna Process, <http://www.bologna-bergen2005.no/>; Ayrıca bkz: AB Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi, Ulusal Ajans, Bologna Süreci Temel Belgeleri, 2005. Ankara: Punto Tasarım, 2005.

* 25 Mayıs 1998 tarihinde Sorbon Üniversitesi'nde Avrupa Birliği'ne üye 4 ülkenin Eğitim Bakan'larının katılımı ile gerçekleşen toplantı sonrasında ilan edilmiştir.

Bizim sistemin, uluslararası kabulü ve cazip potansiyeli, içte ve dışta hazır olması ile ilişkilidir. Uluslararası ilişki ve denkliği tanınan üniversite öğrencisi ve yüksek lisans öğrencilerinden oluşan 2 ana program içerisinde bir sistem oluşmalıdır.

Bu sistemin orijinallığı ve esnekliği kredi ve dönemlerin kullanılması ile sağlanacaktır. Bu kredilerin alınması Avrupa'daki çeşitli üniversitelerde lisans ve yüksek lisans programlarına girmesini sağlayacaktır. Ayrıca değişik etkinliklerden öğrencilerin girme olanağı sağlanmalıdır.

Üniversite öğrencilerinin çok çeşitli programlar alması temin edilmelidir.

Yüksek lisans programı içerisinde master ve doktora için okullararası transferler olmalıdır.

Lisans ve yüksek lisans seviyelerinde öğrencilerin değişim öğrencileri olarak en az bir dönem yurt dışında geçirmeleri teşvik edilmelidir. Aynı zamanda daha çok öğretim ve araştırma personeli, kendi ülkelerinde çalışıyor olmalı.

Öğrenci ve öğretmen değişimi için Avrupa Birliği'nin hızla büyüyen desteği tam olarak uygulanmalıdır.

Sadece Avrupa Ülkeleri değil çoğu ülke böyle evrimin teşvik edilmesi ihtiyacının tam olarak bilincindedir. Aynı zamanda, Avrupa Rektörler Konferansı, Üniversite Başkanları, uzman ve akademisyen grupları yaygın bir şekilde bu çizgide düşünmeye yönlendiler.

Yüksek öğretim niteliklerinin Avrupa Ülkeleri arasında akademik alanda tanınması, geçen yıl Lizbon'da yapılan bir toplantıda kabul edildi. Anlaşmayla bir dizi temel koşullar oluşturuldu ve ayrı ayrı ülkelerin çok daha yapısal bir şemaya bağlanması kabul edildi. Bu sonuçlara dayanarak ülkelerden bir yapı kurulabilir ve bunu ilerletebilir. Avrupa Birliği'nin ayrı ayrı yönergeleri yoluyla mesleki amaçlar ve yüksek öğretim derecelerinin karşılıklı olarak tanınması için halen çok genel bir zemin vardır.

Hükümetimiz yine de elde edilen bilgilerin tasdik edilebilmesini ve ayrı ayrı derecelerin daha iyi tanınabilmesini cesaretlendirerek bu sonuçlar üzerinde önemli bir rol oynamaya devam ediyor. Biz bunun üniversitelerarası anlaşmaları daha çok kolaylaştıracağını umuyoruz. Derecelerimizin ve dönemlerimizin tam çerçevesinin gelişen uyumu, diplomaların tanınması, pilot girişimler, bütün ilgili şeylerle diyalogun ve halen varolan deneyimin güçlendirilmesiyle başarılabılır.

Biz bu belgeyle öğrenci dolaşımını olduğu kadar işe yerleştirmeyi kolaylaştırmayı ve dış tanımayı (external recognition) geliştirmeyi amaç edilen başvurunun genel bir çerçevesini teşvik etmeyi çok kesin olarak söylüyoruz. Bu gün burada Sorbon'da Paris Üniversitesi'nin yıldönümü bize, Avrupa'nın, onun öğrencilerinin ve daha da genel olarak vatandaşlarının yararı için, ulusal kimlikler ve ortak ilgilerin birbirine etkili olabileceği ve güçlendirilebileceği, yüksek öğretim Avrupa alanı yaratma çabalarında, muhteşem bir şans sunuyor. Biz Birliğin diğer üye ülkelerini ve diğer Avrupa ülkelerini bu amaçta bizimle birleşmeye ve bütün Avrupa üniversitelerini vatandaşları için güncelleştirilmiş ve sürekli gelişen eğitim yoluyla, Avrupa'nın dünyadaki şöhretini takviye etmeye çağırıyoruz.

Claude Allegre
Milli Eğitim, Araştırma ve Teknoloji Bakanı(Fransa)
Luigi Berlinguer
Halk Eğitimi, Üniversiteler ve Araştırma Bakanı (İtalya)
Tessa Blackstone
Yüksek Öğretim Bakanı (İngiltere)
Jürgen Ruetters
Eğitim,Bilim,Araştırma ve Teknoloji Bakanı (Almanya)

BOLONYA DEKLARASYONU AVRUPA YÜKSEK ÖĞRETİM ALANI*

19 Haziran 1999

Son birkaç yılın olağanüstü başarılarına teşekkürler. Avrupa süreci; Birlik ve onun vatandaşları için artan somut ve ilgili bir realite oldu. Diğer Avrupa ülkeleriyle ilişkileri derinleştirmeye birlikte genişletme umudu bu realiteye daha geniş bir boyut sağlar. Bu arada biz halkın görüşünde daha bütün ve uzağa ulaşabilen özellikle entelektüel,kültürel,sosyal ve bilimsel ve teknolojik boyutlarda Avrupa kurma ve güçlendirme ihtiyacına ve politik ve akademik dünyanın büyük bir bölümünün artan bilincine şahitlik ediyoruz.

Avrupa birliği şimdi yaygın bir şekilde sosyal ve insan gelişimi için yeri doldurulamaz bir faktör olarak ve ortak bir sosyal ve kültürel alana dahil olma ve paylaşılan değerlerin bilinciyle birlikte vatandaşlarına yeni milenyum mücadelesini karşılayacak gerekli yeterliliği verme kapasitesiyle, Avrupa vatandaşlığını pekiştirme ve zenginleştirmenin vazgeçilmez bir parçası olarak kabul ediliyor.

Eğitimin önemi ve istikrarlı, barışsever ve demokratik toplumların gelişmesi ve güçlendirilmesinde eğitimde işbirliği evrensel olarak üstün kabul edilir.

Gelişen Avrupa kültür boyutunda bu konular dikkate alındığında 25 Mayıs 1998 tarihli Sorbon Deklarasyonu Üniversitelerin merkezi rolünü desteklemiştir. Yüksek öğretimin

---

* 19 Haziran 1999'da Bolonya'da Toplanan Avrupa Eğitim Bakanları Ortak Deklarasyonu.

Avrupa alanının yaratılmasında; vatandaşların dolaşımının istihdamının kolaylaştırılması ve bütün Kıtanın gelişiminde anahtar bir rol olarak vurgulanmıştır.

Bir çok Avrupa Ülkesi deklarasyondaki amaçlara ulaşma davetini imzalayarak veya prensipte hemfikir olduklarını belirterek kabul ettiler .Avrupa'da gerçekleştirilen bir çok yüksek öğretim reformu Hükümetlerin harekete katılımını ispat etmiştir.

Avrupa yüksek öğretim kurumları, yüksek öğretim Avrupa alanının oluşturulmasında temel rol almayı ve aynı zamanda 1988 Bolonga Magna Charta Üniveritatum'daki temel prensiplerin uyandırılmasını kabul etmişlerdir. Üniversitelerin bağımsızlığı ve özerkliğinin sağlanması yüksek öğretim ve araştırma sistemleri değişen ihtiyaçları, toplumun isteklerini ve bilimsel ilerlemeleri sürekli adapte edilebilmesi en önemli husustur.

Kurs doğru yönde ve anlamlı amaçla düzenlenmiştir. Yüksek öğretim sistemlerinin daha fazla karşılaştırılabilirliği ve uygunluğunun başarılması sürekli bir çalışma gerektirir. Somut ileri adımlara ulaşmak için yapıcı önlemler alarak bunu desteklemeliyiz. 18 Haziran toplantısına bütün ülkelerden yetkili uzmanlar ve bilim adamları katılmışlardır. Ve bize alınması gereken çok yararlı başlangıç önerileri sağlamıştır.

Özellikle yüksek öğretimin Avrupa Sistemini uluslararası rekabeti artırmaya dikkat etmeliyiz. Bir medeniyetin önemi ve etkililiği kültürünün diğer ülkeler üzerindeki etkisi ile ölçülebilir.

Avrupa'nın yüksek öğretim sisteminin olağanüstü kültürel ve bilimsel geleneklerimize uygun olarak dünya çapında bir etkinlik seviyesine ulaşmasını sağlamalıyız.

Sorbon deklarasyonunda belirtilen genel prensiplere desteğimizi ifade ederken, politikamız kısa vadede ulaşmak için koordine edilmesinde aşağıdaki amaçlar ki biz bunların yüksek öğreniminin Avrupa alanını oluşturmak için birincil ilişkisi olduğunu düşünüyoruz.

Kolay okunabilir ve mukayese edilebilir derecelerinin bir sisteme uyarlanması, aynı zamanda Diploma ekinin kurulması kanalı ile Avrupa yüksek öğrenim sisteminin uluslararası rekabeti ve Avrupalı vatandaşların istihdamıdır.

Esas olarak ön lisans ve lisans şeklindeki iki temel çevrimde kurulu bir sistemin uyarlanması en az 3 yıl süren birinci çevrimdeki çalışmaların başarı ile sonuçlanması ikinci çevrimin başlangıcıdır. Kalifikasyonun uygun bir seviyesi olarak birinci dönem sonunda kazanılan ödül Avrupa işçi pazarına da ilişkin olacaktır. Pek çok Avrupa ülkesinde olduğu gibi ikinci dönem master ve/veya doktora derecesine önderlik etmelidir.

En yaygın öğrenci mobilitesini ECTS sisteminde olduğu gibi özel bir ilerleme yöntemi olarak kredi sisteminin kurulması. Kredi, yaşamboyu öğrenim gibi yüksek öğrenim dışında da elde

Engellerin üstesinden gelerek özgür hareketin etkili uygulanması için hareketliliğin desteklenmesi :

- Öğrencilerin çalışma ve eğitim fırsatlarının temini,

•Öğretmenler, eğitim üyeleri ve bilim adamlarının statü hakları yargılanmaksızın Avrupa araştırma eğitim ve öğretim için geçen sürenin tanımlanması ve değerlendirilmesi,

Gelişen ve karşılaştırılabilen kriterler ve metotlara göz atılarak kalite kontrol temini içerisinde Avrupa işbirliğinin promosyonu

Yüksek öğretimde gerekli Avrupa normlarının promosyonuna dikkat edilmelidir.

Bundan dolayı biz Avrupa'daki yüksek öğrenimi muhafaza etmek için şu amaçları hedeflemeliyiz; farklı kültürlere, dillere ve rasyonel eğitim sistemlerine saygı duyulmasıdır.

Sonuç olarak yüksek öğrenim için ülkelerarası işbirliğinin ve özel Avrupa organizasyonlarının rekabetleri takip edilmelidir.

Çabalarımızın başarıya ulaşabilmesi için üniversitelerin çabalarımıza kısa zamanda ve olumlu bir şekilde yaklaşım göstermesini ümit ediyoruz.

Avrupa'daki yüksek öğrenimin var olabilmesi için devamlı desteğe, süper vizyona ve süregelen isteklere karşı uyumlu olması gerekir.

Caspar EINEM
Minister of Science and Transport
(Austria)

Gerard SCHMIT
Director General of French Community
Ministry for Higher Education and
Research
(Belgium)

Jan ADE
Director General
Ministry of the Flemish Community
Department of Education
(Belgium)

Anna Mmia TOTOMANOVA
Vice Minister of Education
and Science
(Bulgaria)

Eduard ZEMAN
Minister of Education, Youth and Sport
Czech Republic)

Margrethe VESTAGER
Minister of Education
(Denmark)

Tonis LUKAS
Minister of Education
(Estonia)

Maija RASK
Minister of Education and Science
(Finland)

Claude ALLEGRE
Minister of National Education,
Research and Technology
(France)

Wolf-Michael CATENHUSEN
Parliamentary State Secretary
Federal Ministry of Education and
Research
(Germany)

Ute ERDSIEK-RAVE

Gherassimos ARSENIS

Minister of Education, Science, Research and Culture of the Land Schleswig-Holstein (Permanent Conference of the Ministers of Culture of the German Länders)	Minister of Public Education and Religious Affairs (Greece)
Adam KISS Deputy State Secretary for Higher Education and Science (Hungary)	Gudridur SIGURDARDOTTIR Secretary General Ministry of Education, Science and Culture (Iceland)
Pat DOWLING Principal Officer Ministry for Education and Science (Ireland)	Ortensio ZECCHINO Minister of University and Scientific And Technological Research (Italy)
Tatiana KOKEK State Minister of Higher Education and Science (Latvia)	Kornelijus PLATELIS Minister of Education and Science (Lithuania)
Erna HENNICOT-SCHOEPGES Minister of National Education and Vocational Training (Luxembourg)	Louis GALEA Minister of Education (Malta)
Loek HERMANS Minister of Education, Culture and Science (the Netherlands)	Jon LILLETUN Minister of Education, Research and Church Affairs (Norway)
Wilibald WINKLER Under Secretary of State of National Education (Poland)	Eduardo Marçal GRILO Minister of Education (Portugal)
Andrei MARGA Minister of National Education (Romania)	Milan FTACNIK Minister of Education (Slovak Republic)
Pavel ZGAGA State Secretary for Higher Education (Slovenia)	D. Jorge FERNANDEZ DIAZ Secretary of State of Education, Universities, Research and Development (Spain)
Agneta BLADH State Secretary for Education and Science (Sweden)	Charles KLEIBER State Secretary for Science and Research

(Swiss Confederation)

Baroness Tessa BLACKSTONE
of Stoke Newington
Minister of State for Education and
Employment
(United Kingdom)

LİZBON DEKLARASYONU *

17-18 Mart 2000

Sürekli yenilik ve bilginin gelişimi içerisinde olan bir toplum ve ekonomide Avrupa'da aktif vatandaşlığın, sosyal uyumun ve rekabet ortamının geliştirilmesi; eğitim, öğretim ve gençlik politikalarının belirleyici rolü ortaya koymaktadır. Bu durum, eğitim toplumunun geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Zira yaşamboyu öğretim daha iyi ve yeni gelişme, daha iyi iş istihdamları ve vatandaşlığın etkin bir şekilde kullanımı için önemli bir rol oynamaktadır.

Leonardo da Vinci II, Socrates II ve Gençlikle ilgili topluluk programlarının başlatılması konferansında bir araya gelen eğitim, öğretim ve gençlikten sorumlu Bakanlar "Yaşamboyu Öğretim" konusu üzerine eğildiler. Bakanların tartışması, 4 çalışma grubunda aşağıdaki konularda yoğunlaşmıştır.

- Hayat boyu öğretim için Avrupa stratejisi
- Eğitim, öğretim ve gençlik için faaliyetlerin organizasyonunda yenilik ve etkinlik
- Sosyal uyum ve vatandaşlığın etkin olarak kullanılması
- Hareketlilik, uyum sağlama ve iş istihdamı

Konferansa katılan sosyal partonörler eğitim, öğretim ve gençlikle ilgili programlarda bulunması gerekli yeni boyutları ele almışlardır.

Bilgi ve enformasyon toplumunun ortaya çıkardığı sorunları ortadan kaldırmak için konferansa katılanlar hayat boyu öğretimin ve bilgi toplumunun geliştirilmesinin önemini vurguladılar.

---

* Avrupa Birliği Konseyi'nin Portekiz Dönemi Başkanlığı Leonardo Da Vinci II, Socrates II Ve Gençlikle İlgili Topluluk Programlarının Başlatılması Ve Tüm Öğretim Konferansı.

Hayat boyu eğitimi geliştirmek için öğretim konusunda olduğu kadar vatandaşların ve işverenlerin katılımı konusunda da, partonörlerin motivasyonu stratejilerin tarifini yapmak gerekir. Sorumluluğu herkese ait olan bir süreçtir. İşte bu nedenle sadece eğitim veya öğretim sistemi içerisinde olan kişiler için değil, herkes için imkanlar olduğunu düşünmek suretiyle, devlet, fertler ve kuruluşlar arasında etkili işbirliğinin geliştirilmesi için ilişki kurmak gerekir.

Hayat boyu öğretime yönelik stratejiler, örgün ve yaygın öğretimin rolünü dikkate alması ve kamuoyunu memnun etmek ve farklı öğretim ihtiyaçlarını sağlamak ve özellikle gençlerde kendi kendine öğretim sorununa cevap vermek amacıyla en uygun teşkilat şekillerini geliştirmesi gerekmektedir. Bu stratejiler, yerel, bölgesel, ulusal ve Avrupa sayesinde çabayı gerekli kılmaktadır. Bunlar, geliştirilen iyi uygulamaların açıklanması ve somutlaştırılması için teşvik edici unsurlardır.

İstihdam politikasında eğitimin rolü belirtilmelidir. Bu, Lüksemburg sürecinde, Birlik ve Eğitim Bakanları çerçevesinde eğitime katılım ihtiyacını göstermektedir.

Öğretimin organizasyonu, okulları, öğretim merkezlerini içine almalıdır. Aynı şekilde yerel toplulukları, işverenleri ve sosyal partonerlerle işbirliğini dikkate almalıdır. Öğretim merkezlerinin kurulmasını teşvik etmek gerekir. İletişim ve bilgi teknolojilerinin kullanımı, öğretmen ve formatörlerin, onların kullanımına hazırlanması, hayat boyu öğretimin geliştirilmesi stratejisine daha uygun ve daha esnek bir teklif için ana faktörlerdir.

Bilginin tanınması ve geçerli hale getirilmesi, elde edilen becerilerin değerlendirilmesi, örgün sistemde olduğu kadar yaygın sistemde ve çalışma durumunda da öğretim alanlarının yönetiminde ve icra edilmesinde temel rol oynamaktadır

Sosyal uyum ve vatandaşlığın etkili bir şekilde kullanılması toplumlarımızın ulaşması gerektiği hedeflerdir. Vatandaşlığın kullanılması ve işe giriş için temel becerileri tüm vatandaşlara vermek amacıyla gerekli çabaları harcamak gerekmektedir. Bilgiye dayalı ekonomi ve enformasyon toplumunun geliştirilmesi sosyal dışlanma risklerini artırmaktadır. Bu nedenle sosyal dışlanma tehdidi altında kalan gruplarla ilgili politikaları geliştirmek ve gençlikten itibaren, vatandaşlarda etkin davranışları doğurmak gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Eğitim, öğretim ve gençlik politikaları hareketlilik, uyum sağlama kapasitesi ve vatandaşların istihdamı için anahtar bir öğeyi oluşturmaktadır. Leonardo da Vinci II, Socrates II ve Gençlikle ilgili topluluk programları ve hatta diğer Topluluk araçları hayat boyu eğitimi geliştirmek için temel bir katkıyı göstermektedir. Programların önceki uygulama deneyimi, programların yeniden uygulanmasının Avrupa kimliğinin geliştirilmesine ve etkinliklere sağlayacağı katkı bakımından iyimser olma imkanı vermektedir. Ve mevcut engelleri ortadan kaldırmak yönünde gayret çabaları geliştirmeye devam etmek gerekir.

PRAG DEKLARASYONU

AVRUPA YÜKSEK ÖĞRENİM ALANINA DOĞRU ²⁴

19 Mayıs 2001

Bologna Deklarasyonunun imzalanmasından iki yıl, Sorbon Deklarasyonunun imzalanmasından üç yıl sonra 32 devletin Milli Eğitim Bakanları, kaydedilen ilerlemeleri gözden geçirmek ve sürecin ileriki yıllardaki yönünü ve önceliklerini ortaya koymak amacıyla Prag'da bir araya gelmişlerdir. Bakanlar 2010 yılı itibarıyla Avrupa Yüksek Öğrenim Alanının oluşturulması amacına bağlılıklarını teyit etmişlerdir. Bu toplantı için Prag'ın seçilmesi, Avrupa Birliği'nin genişlemesinin ışığında Avrupa'nın tamamını sürece dahil etme isteğinin sembolüdür.

Bakanlar izleme grubu tarafından hazırlanan "Bologna Sürecini İlerletmek" raporunu incelemişler ve Bologna Deklarasyonunda ortaya konan hedeflerin geniş ölçüde benimsendiğini ve hem üniversiteler ve diğer yüksek öğrenim kurumları hem de imzalayan devletlerin çoğu tarafından yüksek öğrenimin gelişmesi için bir zemin olarak kullanıldığı sonucuna varmışlardır. Bakanlar, öğrencilerin, öğretmenlerin, araştırmacıların ve idari personelin, Avrupa Yüksek Öğrenim alanının demokratik değerleri, kültürlerin dillerin ve yüksek öğrenim sistemlerin farklılığını içeren zenginliğinden faydalanabilmesi için, hareketliliğin teşvik edilmesine yönelik çabaların devam etmesi gerektiğini teyit etmişlerdir.

Bakanlar 29-30 Mart tarihlerinde Salamanca'da gerçekleşen Avrupa Yüksek Öğrenim Kurumları Konvansiyonunun bilgilerini hem de 24-25 Mart'ta Göttingen'de yapılan Avrupa Öğrencileri Konvansiyonunun tavsiyelerini almışlar ve Avrupa Öğrencileri Ulusal Birlikleri'nin (ESIB) Bologna Sürecine aktif katılımını takdir etmişlerdir. Ayrıca süreci ileriye götüren diğer girişimleri de takdirle karşılamışlardır. Bakanlar Avrupa Komisyonunu yapıcı katılımlarını da kaydettiler.

Bakanlar, Deklarasyonda bulunan derece yapısıyla ilgili olarak tavsiye edilen eylemlerin ülkelerin çoğunda yoğunlukla ve genişlikle ele alındığını gözlemlemişler ve özellikle kalite güvencesi ile ilgili çalışmaların ilerlemesini takdir etmişlerdir. Bakanlar ulusötesi eğitimin getirdiği zorlukların belirlenmesi için işbirliğinin gerekliliğini ve ayrıca eğitimde öğrenmeye dayalı bir perspektife duyulan ihtiyacı onaylamışlardır.

Bologna Sürecinin Altı Hedefini İzleyen Eylemler

Bologna Deklarasyonunun belirttiği gibi Bakanlar da Avrupa Yüksek Öğrenim Alanını oluşturmanın Avrupa'daki yüksek öğrenim kurumlarının çekiciliğini ve rekabet edebilirliğini arttırmanın bir koşulu olduğunu ortaya koymuşlardır. Yüksek Öğrenimin

---

²⁴ 19 Mayıs 2001 tarihinde Prag'da Toplanan Avrupa Eğitim Bakanları Ortak Deklarasyonu. Metnin Çevirisi Ondokuzmayıs Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Ofisi uzmanlarından Sibel Tunga ve Esra Derle tarafından yapılmıştır. (Bu metnin burada yayınlanmasına verdikleri izin dolayısıyla kendilerine teşekkürlerimi sunuyorum. /Can Aktan)

bir kamu malı olarak ele alınması gerektiği, sosyal bir sorumluluk olduğu ve öyle kalacağı (yasal düzenlemeler vs) fikrini ve öğrencilerin yüksek öğrenim topluluğunun tam üyeleri olduğu fikirlerini desteklemişlerdir. Bu açıdan Bakanlar sürecin geleceğini şu şekilde açıklamışlardır.

Kolayca Anlaşılabilir ve Karşılaştırılabilir Bir Derece Sisteminin Benimsenmesi

Bakanlar üniversitelerin ve diğer yüksek öğrenim kurumlarının varolan ulusal yasal düzenlemelerinden ve ders birimlerinin, derecelerin ve diğer kazanımların (awards) akademik ve profesyonel olarak tanınırlığını kolaylaştırmaya yönelik Avrupa araçlarından tam olarak yararlanmalarını teşvik etmişlerdir. Böylece vatandaşlar kendi değerlendirmelerini, yeterliliklerini ve vasıflarını Avrupa Yüksek Öğrenim Alanı içinde etkin olarak kullanabileceklerdir.

Bakanlar NARIC ve ENIC gibi varolan organizasyon ve ağların, kurumsal ve ulusal düzeyde ve Avrupa düzeyinde, niteliklerin temel çeşitliliğini yansıtan basit, etkin adil bir tanınırlığı güçlendirmesi için çağrıda bulunmuşlardır.

İki Aşamalı Sistemin Benimsenmesi

Bakanlar iki temel aşama üzerine yapılmış bir derece sistemi oluşturma amacının, yani yüksek öğrenimi lisans ve lisans sonrası çalışmaları şeklinde eklemlenimin üzerinde çalışıldığını ve tartışıldığını dile getirdiler. Bu yapı bazı ülkelerde şimdiden benimsenmiştir ve bir çok ülkede de büyük bir ilgiyle ele alınmaktadır. Bir çok ülkede lisans ve lisans sonrası derecelerinin ya da kıyaslanabilir iki aşamalı derecelerin hem üniversiteler hem de diğer yüksek öğrenim kurumlarınca verilebildiğinin belirtilmesi de önemlidir. Derece programlarının, Helsinki seminerinde lisans dereceleri için karşılaştırıldığı gibi, bireysel ve akademik ihtiyaçların ve işgücü piyasasının ihtiyaçlarının farklılıklarına göre farklı yönelimleri ve çeşitli profilleri olabilir hatta olmalıdır. (Şubat 2001).

Kredi Sisteminin Kurulması

Bakanlar, öğrenim ve nitelik süreçlerinin daha esnek olması için; transfer edilebilir ve toplanan işlevlerin her ikisini de sağlayarak; AKTS veya AKTS'ye uyumlu bir kredi sisteminin desteklendiği niteliklerin ortak yapı taşlarının benimsenmesinin önemli olduğunu vurgulamışlardır. Karşılıklı olarak tanınan kalite güvence sistemleriyle birlikte; bu tür düzenlemeler öğrencilerin Avrupa çalışma pazarına girişlerini kolaylaştıracak ve Avrupa yüksek öğreniminin uyumunu, cazibesini ve rekabet gücünü artıracaktır. Bu tür bir kredi sistemi ve Diploma Ekinin genelleştirilerek kullanımı bu yöndeki ilerlemeyi büyütecektir.

Hareketliliğin Desteklenmesi

Bakanlar; Bolonya Deklarasyonunda belirttiği gibi; öğrencilerin, öğretmenlerin, araştırmacıların ve yönetim kadrosunun hareketliliğinin geliştirilmesi amacının son derece önemli olduğunu teyit etmişlerdir. Bu nedenle; öğrencilerin, öğretmenlerin, araştırmacıların ve yönetim kadrosunun özgür hareketine karşı tüm engellerin kaldırılmasının takibi konusunda verdikleri sözü doğrulamışlar, hareketliliğin sosyal

boyutunu vurgulamışlardır. Avrupa Topluluğu programları tarafından önerilen değişkenlik imkanlarını ve bu alanda -Nice'te 2000 yılında Avrupa Komisyonu tarafından onaylanan Değişkenlik Eylem Planı'nın kurulması- ulaşılan ilerlemeyi kaydetmişlerdir.

Kalite Güvencesinde Avrupa İşbirliğinin Özendirilmesi

Bakanlar; kalite güvence sistemlerinin, Avrupa'nın her tarafında yüksek kalite standardı garantisindeki ve niteliklerin karşılaştırabilirliğini kolaylaştırmadaki hayati rolünün farkına varmışlardır. Ayrıca tanınma ve kalite güvence ağları arasında yakın işbirliğini teşvik etmişlerdir. Ulusal kalite güvence sistemlerinin yakın Avrupa işbirliği, karşılıklı güven ve kabulünün önemini vurgulamışlardır. En iyi uygulama örneklerini yaymak, değerlendirme ve akreditasyon / belgelendirme mekanizmalarının karşılıklı kabulü için senaryolar tasarlamak konusunda Üniversiteleri ve diğer yüksek öğretim kurumlarını teşvik etmişlerdir. Bakanlar; referansta ortak bir çerçeve kurmak için işbirliği yapmak ve en iyi uygulamayı yaymak için Yüksek Öğretimde Kalite Güvencesi Avrupa Ağı (ENQA) üyesi olmayan ülkelerden ilgili taraflarla işbirliği yapmak konusunda üniversitelere, diğer yüksek öğretim kurumlarına, ulusal ajanslara ve ENQA'ya çağrı yapmıştır.

Yüksek Öğrenimde Avrupa Boyutlarının Desteklenmesi

Bakanlar; yüksek öğrenimin önemli Avrupa boyutlarını ve mezun istihdamını güçlendirmek için; modüllerin, derslerin ve müfredatların "Avrupa" içeriği, oryantasyonu veya organizasyonu ile birlikte bütün seviyelerde gelişimini yükseltmek için yüksek öğrenim sektörüne çağrıda bulunmuşlardır. Bu; değişik ülkelerdeki kurumlar tarafından ortaklıkta önerilen belirli modüller, dersler, derece müfredatları ve tanınmış bir ortak dereceyi ilgilendirmektedir.

Bakanlar ayrıca aşağıdaki noktaları vurgulamışlardır:

Öğrenim

öğrenim; Avrupa Yüksek Öğrenim Alanının temel parçasıdır. Bilgi odaklı toplum ve ekonomi doğrultusunda kurularak, gelecekteki Avrupa'da rekabet edilebilmesi, yeni teknolojilerin kullanılması ve sosyal uyum, eşit fırsatlar ve hayat kalitesinin düzeltilmesi için; öğrenim stratejileri önem arz etmektedir.

Yüksek Öğrenim Kurumları ve Öğrenciler

Bakanlar; bir Avrupa Yüksek Öğrenim Alanının kurulması ve şekillendirilmesinde; üniversitelerin, diğer eğitim kurumlarının ve öğrencilerin yeterli, aktif ve yapıcı ortaklar olmalarına ihtiyaç duyulduğunu vurgulamışlardır. Kurumlar; uyumlu, verimli, henüz çeşitlendirilmiş ve uyarlanabilen bir Avrupa Yüksek Öğrenim Alanının yaratılmasının önemini kanıtlamışlardır. Bakanlar; devam eden istihdamla akademik kaliteyi birleştiren çalışma programlarının geliştirilmesi katkılarına takdirlerini sunmuşlar ve yüksek öğrenim kurumlarına devamlı faal olmaları çağrısında bulunmuşlardır.

Bakanlar; öğrencilerin organizasyona, üniversitelerdeki eğitimin içeriğine ve diğer yüksek öğrenim kurumlarına nüfuz etmeleri gerektiğini onaylamışlardır. Bakanlar ayrıca; öğrenciler tarafından tekrarlanan Bolonya sürecinde sosyal boyutun hesaplanması gerekliliğine de onay vermişlerdir.

Avrupa Yüksek Öğrenim Alanının Çekiciliğini Artırmak

Bakanlar; Avrupa ve dünyanın diğer bölgelerindeki öğrenciler için, Avrupa Yüksek Öğreniminin çekiciliğini artırmanın önemi konusunda anlaşmışlardır. Dünya çapındaki Avrupa yüksek öğrenim derecelerinin anlaşılabilirliği ve karşılaştırılabilirliği; niteliklerin ortak bir çerçevesinin geliştirilmesiyle, aynı zamanda tutarlı kalite güvencesi, akreditasyon / belgelendirme mekanizmaları ve çoğalmış bilgi eforları ile artırılmalıdır.

Bakanlar; yüksek öğrenim kalitesinin ve araştırmanın; Avrupa'nın uluslararası çekicilik ve rekabet edebilirliğinde önemli bir belirleyici olduğu ve olması gerektiğini özellikle vurgulamışlardır. Bakanlar; değişik profillerde kurumlar ve programlarla bir Avrupa Yüksek Öğrenim Alanı faydasına daha çok dikkat edilmesi gerektiği konusunda anlaşmışlardır. Ulusötesi eğitimin olası sonuç ve bakış açıları ile ilgili Avrupa ülkeleri arasındaki işbirliğinin artırılması çağrısında bulunmuşlardır.

Düzenli İzleme

Bakanlar Bologna Deklarasyonunda ortaya konan amaçlar doğrultusunda kültürler, diller ve ulusal sistemler arasındaki benzerliklere güvenerek ve farklılıklardan faydalanarak işbirliğini devam ettirmeyi, hükümetler arası işbirliğinin ve hem Avrupa üniversiteleriyle, diğer yüksek öğrenim kurumlarıyla ve öğrenci organizasyonlarıyla sürmekte olan diyalogların hem de topluluk programlarının tüm olasılıklarını kullanmayı taahhüt ettiler.

Bakanlar Avrupa Birliği programlarından Socrates, Leonardo da Vinci ve Tempus Cards'a başvuran ve Bologna Sürecine katılan yeni üyeleri memnunlukla karşılamışlardır. Başvuruları Kabul edilen ülkeler Hırvatistan, Kıbrıs ve Türkiye'dir.

Bakanlar ilerlemenin gözden geçirilmesi ve Avrupa Yüksek Öğrenim Alanını oluşturma sürecinin gelecek evreleri için yönlerin ve önceliklerin ortaya konması için yeni bir izleme toplantısının 2003 yılının ikinci yarısında Berlin'de yapılmasını kararlaştırmışlar ve izleme çalışmalarının bir izleme ve bir hazırlık grubundan oluşan bir yapıyı gerektirdiğini onaylamışlardır. İzleme grubu bütün katılımcıların, yeni katılanların ve Avrupa Komisyonunun temsilcilerinden oluşmalı ve AB Başkanlığı yapan ülke tarafından yönetilmelidir. Hazırlık grubu daha önceki Bakanlar Buluşmaları'na ev sahipliği yapmış ve bundan sonrakine ev sahipliği yapacak ülke temsilcileri, iki AB üye ülkesi ve iki AB üyesi olmayan ülkenin temsilcilerinden oluşmalı ve bu son dört üye izleme grubu tarafından seçilmelidir. Dönemin AB Başkanı ve Avrupa Komisyonu Hazırlık Grubunun bir parçası olmalıdır. Hazırlık Grubu bir sonraki Bakanlar Buluşması'na ev sahipliği yapacak ülkenin temsilcisi tarafından yönetilmelidir. İzleme çalışmalarında Avrupa Üniversiteler Birliği (EUA), Avrupa Yüksek Öğrenim Kurumları Birliği (EURASHE), Avrupa Öğrencileri Ulusal Birlikleri (ESIB) ve Avrupa Komisyonu'na danışılmalıdır. Bakanlar süreci daha ileriye götürmek için izleme komitesinin şu alanlarda seminerler düzenlemesini teşvik etmişlerdir: Akreditasyon ve kalite güvencesi konusunda İşbirliği, tanınma konusu, Bologna Sürecinde kredilerin kullanılması, ortak dereceler geliştirilmesi, özellikle hareketliliğe yönelik engeller vurgulanarak sosyal boyut, Bologna sürecinin genişlemesi, öğrenme ve öğrenci katılımı.

BRATISLAVA DEKLARASYONU

YENİ MİLENYUMDA EĞİTİM *

16-18 Haziran 2002

1. Avrupa Eğitim Bakanları Bratislava Konferansı, İspanya'nın Avrupa Birliği dönem Başkanlığı yönetimi altında İspanya Eğitim, Kültür ve Spor Bakanlığı, Avrupa Komisyonu ve Slovak Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı tarafından ortaklaşa düzenlendi.

2. Bu Konferans, Varşova, Prag, Budapeşte, Bükreş ve Riga'da düzenlenen ve katılım öncesi stratejiler konusunda müştereken uzlaşma sağlanan toplantıların bir parçası olup EFTA/EEA ülkeleri, Güney Doğu Avrupa ülkelerinin yanı sıra aday ülkeler ve Avrupa Birliği'ne üye ülke Bakanları arasındaki gayri resmi siyasi diyalogu güçlendirmeyi amaçlamıştır. Toplantıya ayrıca Avrupa Parlamentosu Temsilcileri, Avrupa Birliği Konseyi, Avrupa Komisyonu, OECD ve UNESCO temsilcileri de katılmıştır.

3. Konferansta "Yeni Milenyumda Eğitim" başlığı altında Avrupa'nın eğitim sistemi ve eğitimin gelecekteki hedeflerine ilişkin Avrupa'daki siyasi işbirliği tartışıldı.

4. İspanya Eğitim Bakanı Bayan del Castillo ile eğitim ve öğretimden sorumlu Bayan Reding, Avrupa Konseyi tarafından 2000 ilkbaharında başlatılan Lizbon süreciyle, Avrupa Birliğinin önümüzdeki 10 yıl içerisinde yeni stratejik hedefler belirlediğini, yani; ekonomisinin büyük ölçüde bilgiye dayalı, daha iyi ve daha fazla iş olanakları olan, sosyal uyum içinde sürdürülebilir bir ekonomik büyüme gösterebilen dünyanın en büyük rekabetçi, dinamik ve bilgi esaslı ekonomiye dönüşeceğini hatırlattı. Bu amaçları gerçekleştirmek için Lizbon ve Stockholm Konseyi emirleri doğrultusunda eğitim ve öğretim sistemlerine dair geniş kapsamlı bir stratejinin uygulamaya konulması hususunda anlaşma sağlandı.

5. 2001 yılı ilkbaharında kabul edilen eğitim ve öğretim sistemlerinin geleceği konusunu ele alan somut raporda, uygulamada izlenecek metot, zaman çizelgesi ve hedefler ortaya konmuştur. Avrupa Konseyi 14.Şubat.2002 tarihinde 2010 yılına kadar olan öğretim sistemleri ve eğitim hedeflerinin izlenmesini öngören ayrıntılı programı kabul etti. Söz konusu program Mart 2002 tarihindeki Barselona Avrupa Konseyi tarafından onaylandı.

Konsey ve Komisyon, bilgi toplumunun oluşması, küreselleşmenin sağlanması ve Avrupa Birliği'nin genişlemesi sürecinde ortaya çıkabilecek engellere yanıt vermedeki kararlılığının altını çizdi.

6. Avrupa Konseyinin talep etmesi üzerine, aday ülkelerin sürece etkin katılımları için eğitim öğretim sistemlerinin gelecekteki hedefleri konusunda yapılan gerekli düzenlemeler, Komisyon ve Konsey tarafından kabul edildi. Bratislava Konferansı bu katılımı geliştirmeyi amaçlamıştır.

---

*16-18 Haziran 2002 tarihlerinde Slovak Cumhuriyeti'nin başkenti Bratislava'da Toplanan Avrupa Eğitim Bakanları Ortak Deklarasyonu.

7. Eğitim öğretim sistemlerinin üç stratejik hedefi olan (artan kalite, evrensel girişlerin kolaylaştırılması ve sistemlerin dünyaya daha fazla açılması) konularına kesinlik kazandırılmış olup, bu da temel beceriler, yabancı diller, eğitimde bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı, hareketlilik, öğretmen eğitimi, öğrenmenin çekici hale getirilmesi, aktif vatandaşlık gibi önemli konuları kapsayan 13 yardımcı hedefi kapsıyor.

8. Bratislava Konferansı çerçevesinde düzenlenen iki grup çalışması (workshop) başlığı aşağıdaki gibidir:

Eğitimde kalitenin desteklenmesi: Bakanlar, kalite ölçümünün çıktı seviyesiyle ve öğrenme perspektifinde herkesin eğitim ve öğretim etkinliklerinin tüm aşamalarına etkin bir şekilde katılması ile mümkün olduğu konusunda anlaşılabilir. Eğitim sistemleri, tüm bireylerin güçlerini, istihdam edilebilirlik için becerilerini, kişisel becerilerini ve sosyal değerlerini geliştirmesine olanak verecek kadar esnek olmalıdır. Bu durum ancak, daha iyi meslek planlaması, öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin yanı sıra okul düzeyinde daha fazla sorumluluk almalarıyla sağlanabilir. Başarılı uygulamaları kıyaslayabilmek ve Avrupa düzeyinde karşılıklı anlayışı sağlamak için yerel ve ulusal konulara duyarlı olan kalite temin sistemleri geliştirilmelidir.

Öğrenmenin çekiciliği ve erişebilirliği: öğrenme, sosyal taraflar, aileler, sivil toplum ve bireyler gibi pek çok öğeyi içeren ve devletin büyük sorumluluğu bulunan geniş bir eğitim fırsatı yelpazesine seslenir. Bu amaçla, ulusal düzeyde kalite standartları oluşturulmalı, başarılı uygulamalar ve deneyim paylaşımı Avrupa düzeyine yayılmalıdır. öğrenmeyi tüm vatandaşlar için çekici hale getirmek için iş yerlerinde kazanılan bilgi ve beceriler (eğer uygunsa) resmi, gayri resmi ve gayri resmi öğrenme arasında bir köprü oluşturmak için ilgili paydaşlar arasında ortaklıkların ve anlaşmaların yapılması zorunludur.

9. Konferansa katılan tüm ülke ulusal uzmanlarının yakın işbirliği ile hazırlanan " Öğrenme Göstergeler Konusunda Avrupa Raporu" Bakanlar Avrupa Raporunun Avrupa'daki öğrenme kalitesinin artırılmasına yaptığı önemli katkıyı belirterek raporu memnuniyetle karşıladılar. Bu rapor, eğitim-öğretim sistem hedeflerini gösteren ayrıntılı çalışma programları kapsamında takip edilecektir.

10. Bakanlar, tüm insanların kaliteli ve iyi bir eğitimden geçmesinin önemine ve Dakar'da düzenlenen uluslar arası konferansı tüm katılımcılarla birlikte Avrupa Birliğinin, aday ülkelerin, EFTA/EEA ve Güney Doğu Avrupa ülkelerinin ortak sorumluluklarının bulunduğu dikkat çekerek, herkes için eğitim konulu Dakar hedeflerinin gerçekleştirilmesi amacıyla eğitimin her sürecinin desteklenmesinin gereğine dikkat çektiler.

Bakanlar ayrıca 2002 Eylül ayında sürdürülebilir gelişme konusunda Johannesburg'da düzenlenecek olan zirvede altı çizilmek üzere sürdürülebilir gelişmede eğitimin önemini vurguladılar.

11. Avrupa Birliği ülkeleri ile katılım, denge ve üye sürecindeki ülkeler arasındaki orta ve uzun vadedeki işbirliği perspektifine daha yapısal bir süreç kazandırması bakımından eğitim ve öğretim hedeflerinin uygulanmasına katkıda bulunan Güneydoğu Avrupa

Gençlik ve İstikrar Paketi Stratejileri ve gelecekteki faaliyetleri ile Graz süreci/görev gücünün eğitim çalışmaları Bakanlar tarafından memnuniyetle karşılandı. Bu gelişme bakanlar tarafından Güneydoğu Avrupa ülkelerinin Avrupa eğitim alanına entegrasyonuna doğru atılan ileri bir adım olarak değerlendirildi.

12. Bakanlar, Avrupa düzeyindeki geliştirilmiş işbirliği düşüncesini kuvvetle destekleyip, politika oluşturma aşamasında ve deneyim değişimi için Avrupa Konferanslarının önemini yeniden teyid ettiler. Yunan ve Kıbrıs Eğitim Bakanları 2003 yılının 1. Döneminde Avrupa Birliği Başkanlığını Yunanistan'ın devralacağını ve önümüzdeki Avrupa Konferansının Kıbrıs'ta düzenlenmesinden duyacakları memnuniyeti dile getirdiler.

BERLİN DEKLARASYONU

" AVRUPA YÜKSEK ÖĞRETİM ALANINI GERÇEKLEŞTİRMEK"*

19 Eylül 2003

Giriş

Sorbon Deklarasyonundan bir yıl sonra, 19 Haziran 1999'da, 29 Avrupa ülkesinin yüksek öğretimden sorumlu Bakanları Bologna Deklarasyonunu imzaladılar. 2010'a kadar uyumlu ve bağlı bir Avrupa Yüksek Öğretim Alanı'nın gelişmesi için önemli ortak hedeflerde anlaştılar. 19 Mayıs 2001 tarihinde Prag'da düzenlenen konferansta, hedef sayısını yükselttiler ve 2010'a kadar Avrupa Yüksek Öğretim Alanı'nı kurmak için taahhütlerini yinelediler. 19 Eylül 2003'de 33 Avrupa ülkesinin yüksek öğretimden sorumlu Bakanları, Avrupa Yüksek Öğretim Alanı'nı gerçekleştirmeyi hızlandırmak amacıyla gelecek yıllar için öncelikleri ve yeni hedefleri belirlemek ve kaydedilen ilerlemeyi gözden geçirmek için Berlin'de buluştular. Bakanlar, aşağıdaki düşünce, ilke ve önceliklerde anlaştılar:

Bakanlar; Bologna Süreci'nin sosyal boyutunun önemini yinelediler. Ulusal ve Avrupa düzeyindeki sosyal ve cinsiyet eşitsizliklerini azaltıp ve sosyal uyumu güçlendirmeyi amaçlayarak, rekabeti artırma ihtiyacı Avrupa Yüksek Öğretim Alanı'nın sosyal özelliklerini geliştiren hedefle dengelenmelidir. Bu bağlamda, Bakanlar yüksek öğretimin kamu sorumluluğu ve kamu yararına olduğunu yinelemişlerdir. Uluslar arası akademik işbirliği, değişimler ve akademik değerlerin sürmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Bakanlar, Bologna Süreci bağlamında daha sıkı işbirliği ve ileri çalışmalar yapmaya çağırarak ve Avrupa'yı "dünyada en rekabetçi ve dinamik bilgi-temelli ekonomi, daha iyi ve çok işle sürdürülebilir ekonomik gelişmeyi sağlayabilen ve daha büyük sosyal uyumu"

---

* 19 Eylül 2003 tarihinde Berlin'de Toplanan Avrupa Eğitim Bakanları Ortak Deklarasyonu.

amaçlayan Avrupa Konseylerinin , Lizbon (2000) ve Barselona (2002) sonuçlarını dikkate almışlardır.

Bakanlar, Prag ve Berlin arasındaki Bologna Sürecinin gelişmesi üzerine çalışan İzleme Grubu tarafından hazırlanan İlerleme Raporu'nu açıklamışlardır. Bazı üye ülkeler ve Yüksek Öğretim Kurumları, kuruluşlar ve öğrenciler tarafından Prag ve Berlin arasında çalışma programının bir parçası olarak düzenlenen seminer sonuçları kadar, Avrupa Üniversite Birliği (EAU) tarafından hazırlanan Trends-III Raporu'nu da açıklamışlardır. Bakanlar ayrıca Bologna Süreci ilkelerinin uygulanmasında gerçekleştirilen dikkate değer ilerlemenin kanıtı olan Ulusal Raporlar ile Avrupa Komisyonu ve Avrupa Konseyi'nin Sürecin uygulanmasındaki desteklerini belirten mesajlarını açıklamışlardır.

Bakanlar, kendi ülkelerindeki yüksek öğretim ve araştırma sistemleri arasında daha sıkı ağları korumak için tüm çabanın gösterilmesi gerektiği hususunda görüş birliğine varmışlardır. Oluşan Avrupa Yüksek öğretim Alanı, Avrupa Araştırma Alanıyla işbirliğinden faydalanacak ve böylece Avrupa Bilgisi temelini güçlendirecektir. Amaç, değişik geleneklerin mirasına dayanan Avrupa'nın kültürel zenginliği ve dil çeşitliliğini korumak ve Avrupa Yüksek öğretim Kurumları arasındaki geliştirilmiş işbirliği yoluyla sosyal, ekonomik ve yeniliklere açık potansiyelini artırmaktır.

Bakanlar, Avrupa Yüksek öğretim Alanı'nın gelişmesinde Yüksek öğretim Kurumları ve Öğrenci organizasyonlarının temel rolünü kabul etmişlerdir. Yüksek öğretim Kurumları Graz Konvansiyonu'ndan doğan Avrupa Üniversite Birliği'nin (EAU), Avrupa Yüksek öğretim Kurumları Birliği'nin (EURASHE) katkılarını ve ESİB- Avrupa Ulusal Öğrenci Birliklerinin görüşmelerini belirtmişlerdir.

Bakanlar, Avrupa Yüksek öğretim Alanı'nın gelişmesinde dünyanın diğer bölgelerinden gösterilen ilgiye ve bu konferansa misafir olarak katılan Latin Amerika ve Karayip Yüksek öğretim Ortak Alanı (EULAC) ve Avrupa Birliği Takip Komitesi kadar, Bologna Sürecine henüz taraf olmamış Avrupa ülkelerinden temsilcilerin katılımını memnuniyetle karşılamışlardır.

Gelişme

Bakanlar, Prag Yüksek öğretim Zirvesinden beri üstlenilen çeşitli girişimleri daha uyumlu ve karşılaştırılabilir duruma doğru götürmek, kurumsal ve ulusal düzeylerde Avrupa Yüksek öğretim kalitesini artırma girişimini memnuniyetle karşılamışlardır. Bu eyleme Yüksek öğretim Kurumları, öğrenciler ve diğer tüm katılımcıların işbirliği taahhütleri takdirle karşılanmıştır.

Bakanlar, Avrupa Yüksek öğretim Alanını kuran Bologna Sürecinin tüm maddelerinin önemini ve kurumsal, ulusal ve Avrupa düzeyindeki çabaları artırma ihtiyacını vurgulamışlardır. Ancak, sürece hız vermek amacıyla gelecek iki yıl için orta vadeli öncelikleri kendileri üstlenmişlerdir. Etkili kalite güvence sistemini geliştirmek, iki aşamaya dayanan sistemin etkili kullanımını güçlendirmek ve çalışma periyodları ile derecelerin tanınma sistemini geliştirmek üzerine çabalarını yoğunlaştıracaklardır.

Kalite Güvence

Avrupa Yüksek öğretim Alanı oluşturmanın kalbinde yüksek öğretimin kalitesi olduğu yatmaktadır. Bakanlar , kurumsal, ulusal ve Avrupa düzeyinde kalite güvencesinin daha çok gelişmesini desteklemeyi taahhüt etmişlerdir. Kalite güvencesinde ortak yöntem ölçütleri geliştirme ihtiyacını vurgulamışlardır.

Aynı zamanda, kurumsal özerklik, ilkesiyle uyumlu Yüksek öğretimde kalite güvencesi için temel sorumluluğun kendi kurumlarına dayandığını vurgulamışlar ve bunun da ulusal kalite çerçevesinde akademik sistemin gerçek sorumluluğunun temelini oluşturduğunu vurgulamışlardır.

Ayrıca, 2005'e kadar ulusal kalite güvence sistemlerinin aşağıdakileri içermesi hususunda görüş birliğine varmışlardır.

- İlgili kurum ve kuruluşların sorumluluklarının tanımı
- İç değerlendirme, dış inceleme, öğrencilerin katılımı ve sonuçların yayımını içeren kurumların veya programların değerlendirilmesi
- Akreditasyon, sertifika ve karşılaştırılabilir kurallar
- Uluslararası katılım, işbirliği ve ağ oluşturma

Avrupa düzeyinde, EUA, EURASHE ve ESIB işbirliğinde kalite güvence konusunda kararlaştırılmış standartlar, yöntemler ve ilkeler geliştirmek, kalite güvence için uygun emsal inceleme sistemi sağlama yolları geliştirmek akreditasyon ve 2005'deki İzleme Grubunun Bakanlara sunulacağı rapor için üyeleri yoluyla ENQA'yı davet etmiştir. Gerekli hesap diğer kalite güvence kuruluşlarından alınacaktır.

Derece Yapısı: İki Aşamaya Dayalı Zorunlu Sistemin Benimsenmesi

Bakanlar, Bologna Deklarasyonundaki iki aşamalı sisteminin yüksek öğretimde Avrupa görüntüsünü kapsamlı olarak yeniden oluşturmak için verilen taahhüdün uygulanmasından dolayı memnuniyetlerini bildirdiler, Tüm Bakanlar, ülkelerinde 2005'e kadar iki aşama sisteminin uygulanmaya başlanmış olacağı konusunda taahhütte bulundular.

Bakanlar, yapılan gelişmenin birleştirilmesinin, anlayışı artırmak ve kurumlar arası diyalogu sağlamlaştırmak yoluyla yeni şartların kabulünün önemini altını çizdiler.

Bakanlar, üye ülkeleri, iş gücü, düzey, öğrenim sonuçları ve yeterlik konularındaki nitelikleri tanımlamak çabasındaki yüksek öğretim sistemlerinde uyumlu ve karşılaştırılabilir nitelikler çerçevesinin dikkatle hazırlanması için cesaretlendirmişlerdir. Ayrıca, Avrupa Yüksek öğretim Alanı için eski nitelikler çerçevesini geliştirmeyi taahhüt etmişlerdir.

Bu çerçeve içinde, derecelerin farklı tanımlanmış sonuçları olmalıdır. Birinci ve ikinci aşama derecelerinin kişisel, akademik ve iş piyasasının ihtiyacını birbirine uydurmak için farklı yönelme ve çeşitli yapıları olmalıdır. İlk aşama dereceleri Lizbon Tanınma Konvansiyonu'na göre ikinci aşama programlarına geçiş vermelidir. İkinci aşama dereceleri doktora çalışmalarına geçiş vermelidir.

Bakanlar, İzleme Grubunu, yüksek öğretimin Avrupa Yüksek Öğretim Alanı için birinci aşama nitelikler çerçevesine nasıl daha kısa ve bağlanıp bağlanamayacağı üzerine araştırma yapmak için davet etmişlerdir.

Bakanlar, yüksek öğretime erişimin yetenek temelinde herkese eşit bir şekilde, ulaştırmak için taahhütlerini vurguladılar.

Hareketliliğe Teşvik

Öğrenciler, akademik ve yönetici personelin hareketliliği Avrupa Yüksek Öğretim Alanını kuran temeldir. Bakanlar, bunun politik, sosyal ve ekonomik olduğu kadar akademik ve kültürel önemini vurgulamışlardır. Son toplantılarından beri hareketliliğin artmasından dolayı memnuniyetlerini, ve Avrupa Birliği programlarının önemli desteği için teşekkürlerini bildirmişler öğrenci dolaşımı üzerine istatistiksel verilerin kapsamı ve kalitesini artırmak için gerekli tüm adımların atılması konusunda görüş birliğine varmışlardır.

Avrupa Yüksek Öğretim Alanı içinde hareketliliğin önündeki tüm engelleri kaldırmak için bütün çabayı göstereceklerini yinelemişlerdir. Bakanlar, öğrenci dolaşımını geliştirmek amacıyla ulusal kredi ve bağışların aktarılabilirliğini sağlamak için gerekli adımları atacaklardır.

Kredi Sisteminin Kurulması

Bakanlar, öğrenci hareketliliği ve uluslar arası müfredat geliştirmede Avrupa Kredi Transfer Sisteminin (ECTS) önemli rol oynadığını vurgulamışlardır. AKTS'nin ulusal kredi sistemleri için giderek genelleştirilmiş bir temel olduğunu belirtmişlerdir. AKTS'nin sadece transfer değil aynı zamanda ortaya çıkan Avrupa Yüksek Öğretim Alanı içinde sürekli gelişen başvurulacak bir biriktirme sistemi olması yolundaki hedefleri cesaretlendirmişlerdir

Derecelerin Tanınması: Kolayca Okunabilen ve Karşılaştırılabilen Sistemin Benimsenmesi

Bakanlar, Bologna Deklarasyonuna katılan tüm ülkeler tarafından onaylanması gereken Lizbon Tanınma Konvansiyonu'nun önemini ve bu Konvansiyonun uygulanması için Ulusal Yetkililerle birlikte ENIC ve NARIC ağlarına talepte bulunmuşlardır.

2005 yılı itibariyle mezun olacak her öğrencinin otomatik olarak Diploma Eki alması ve ücretsiz olması hedeflerini koymuşlardır. Yaygın olarak konuşulan Avrupa dillerinde yayınlanmalıdır.

Daha sonraki çalışmalar, akademik tanınmayı kolaylaştırmak açıklık ve yüksek öğretim derece sistemlerinin esnekliğinden yararlanabilmek amacıyla Diploma Eki'nin tam kullanımı için kurum ve işverenlerine başvuracaklardır.

Yüksek Öğretim Kurumları ve Öğrencileri

Bakanlar, Yüksek öğretim kurumları ve öğrencilerinin Bologna Sürecine bağlılıklarını memnuniyetle karşılamışlar ve Sürecin uzun vadeli başarısını sağlayacak tüm tarafların aktif katılımını benimsemişlerdir.

Katkının bilincinde olarak, güçlü kurumlar ekonomik ve toplumsal gelişmeye katkıda bulunabilirler, Bakanlar, kurumların iç organizasyon ve yönetimlerinde karar almada yetkilendirilmesi gerektiğini kabul etmişler. Bakanlar, reformların kurumsal işlev ve süreçlere tamamen katılmasını sağlamak için kurumlara çağrıda bulunmuştur.

Bakanlar, Bologna Sürecinde öğrenci organizasyonlarının yapıcı katılımını açıklamışlar ve daha sonraki faaliyetlerin ilk aşamalarında öğrencilerin sürekli olarak katılımının gerekliliğinin altını çizmişlerdir.

Öğrenciler, yüksek öğretim yönetiminin ortaklarıdır. Bakanlar Avrupa Yüksek öğretim Alanında baştan sona öğrenci katılımını sağlamak için ulusal yasal önlemlerin alındığını belirtmişlerdir. Aynı zamanda, öğrenci organizasyonları ve kurumlarından, yüksek öğretim yönetiminde faal öğrenci katılımını artırma talebinde bulunmuşlardır.

Bakanlar, öğrenciler için uygun çalışma ve yaşama koşulları ihtiyacını vurgulamışlar ve böylece çalışmalarını ekonomik ve sosyal geçmişlerine bağlı engeller olmaksızın uygun zaman içinde başarıyla tamamlayabileceklerdir.

Yüksek Öğretimde Avrupa Boyutunu Artırmak

Bakanlar, Prag çağrısını takiben müfredatın Avrupa içeriği, yönlendirme veya organizasyonla geliştirildiğini belirtmişlerdir.

Çeşitli Avrupa ülkelerinde birinci, ikinci ve üçüncü düzeylerde ortak dereceler ve birleştirilmiş çalışma programlarını geliştirmek amacıyla Yüksek öğretim Kurumları tarafından, akademik kaynakları ve kültürel gelenekleri birleştirmek için girişimlere başlandığını belirtmişlerdir.

Ayrıca, dil öğrenme, ve dil çeşitliliği için uygun hazırlık kadar ortak derece programlarında yurtdışında çalışma yapmanın gerekliliğini vurgulamışlar ve böylece öğrenciler Avrupalı kimliği, vatandaşlığı ve iş alanı için kendilerinin tüm potansiyellerine varabileceklerdir.

Bakanlar, ulusal düzeyde bu derecelerin tanınması ve yerleşmesi için tüm yasal engellerin kaldırılması ve ortak derecelere birleştirilmiş müfredatın uygun kalite güvenliğini faal olarak hayata geçirmek için görüş birliğine varmışlardır.

Avrupa Yüksek Öğretim Alanının Çekiciliğini Artırmak

Bakanlar Avrupa Yüksek öğretim Alanının açıklık ve çekiciliğinin desteklenmesi konusunda görüş birliğine vardılar. Üçüncü dünya ülkeleri öğrencilerinin burs programlarını geliştirmek için hazır olduklarını yinelediler.

Bakanlar, yüksek öğretimde milletler arası değişimin akademik kalite ve akademik değerler temelinde idare edilmesi gerektiğini belirterek bu sonuca ulaşmak için tüm çabanın harcanması hususunda görüş birliğine varmışlardır. Tüm durumlar ekonomik ve sosyal tarafları içermelidir.

Dünyanın diğer bölgelerinin temsilcilerine Bologna seminer ve konferansları başlatarak işbirliği yapmayı cesaretlendirmişlerdir.

Öğrenme

Bakanlar, öğrenmeyi hayata geçirmek için, yüksek öğretimin önemli katkısı olduğunun altını çizdiler. Bu hedefi gerçekleştirmek amacıyla ulusal politikalarını sıraya koymak ve daha önceki öğrenmeleri de içeren yüksek öğretim düzeyinde öğrenmeyle ilgili olanakları geliştirmek için Yüksek öğretim Kurumları ile tüm ilgilileri teşvik etmek için adımlar atmaktadırlar. Bunun, yüksek öğretim faaliyetinin ayrılmaz bir parçası olması gerektiği vurgulanmıştır.

Bakanlar, çeşitli esnek öğrenme yolları, fırsatlar, teknikler ve AKTS kredilerinin uygun kullanımının dahil edilmesi için Avrupa Yüksek öğretim Alanının yetki çerçevesinde çalışanlarına çağrıda bulunmuşlardır.

Tüm vatandaşların, yetenekleri ve beklentileri doğrultusunda, yüksek öğretimin içinde öğrenme yollarını izlemeleri için fırsatlar yaratılması ihtiyacını vurgulamışlardır.

Ek Faaliyetler

Avrupa Yüksek öğretim Alanı ve Avrupa Araştırma Alanı - Bilgi Temelli Toplumun İki Direği

Avrupa Yüksek öğretim Alanı ve Avrupa Araştırma Alanı arasındaki sıkı bağları geliştirmek ve Avrupa boyunca yüksek öğretimin ayrılmaz bir parçası olan araştırmanın önemi bilinciyle, Bakanlar, Bologna Sürecinde yüksek öğretimin şu anda varolan iki ana aşamanın ötesine gidip üçüncü aşama olan doktora düzeyini de içermesinin gerekliliğini düşünmüşlerdir. Araştırma, araştırma eğitimi, disiplinler arası teşvikin Avrupa yüksek öğretiminin daha genel olarak rekabetini artırmada ve yüksek öğretimde kaliteyi sürdürme ve geliştirmedeki önemini vurgulamışlardır. Bakanlar, doktora ve doktora sonrası düzeylerde artan hareketlilik için ve ilgili kurumlara doktora çalışmaları ve genç araştırmacıların yetiştirilmesinde işbirliğini artırmaları için çağrıda bulunmuşlardır.

Bakanlar, Avrupa Yüksek öğretim Kurumlarını daha cazip ve etkili ortak yapmak için gerekli çabayı göstereceklerdir. Ayrıca Bakanlar, teknolojik, sosyal, kültürel gelişme ve toplumun ihtiyaçları, Yüksek öğretim Kurumlarında araştırmanın rolü ve yararlarını artırma talebinde bulunmuşlardır.

Bu hedeflerin başarısını engelleyici durumlar olabileceği ve bunun sadece Yüksek öğretim Kurumlarıyla çözülemeyeceğini anlamışlardır.

Son olarak, Bakanlar doktora derecesindeki ağırlara mükemmelliğe teşvik edici destek verilmesi gerektiğini ve Avrupa Yüksek öğretim Alanının en önemli damgalarından birisi olacağını belirtmişlerdir.

Envanter

2010 için hazırlanan hedeflere, Bologna Sürecinde kaydedilen ilerleme için alınan önlemlerin açıklanması umulmaktadır. Ara envanter uygulaması Sürecin nasıl ilerlediğine dair güvenilir bilgi vermekte ve uygun olduğu takdirde düzeltici önlemler alma fırsatı tanımaktadır.

Bakanlar, İzleme Grubunu 2005'deki zirve için envanter düzenlemek, gelecek iki yıl için orta vadeli önceliklerin uygulanması ve kaydedilen ilerleme üzerine detaylı bir rapor hazırlamaları için görevlendirmişlerdir:

Kalite güvence

•İki-aşamalı sistem

•Derecelerin tanınması ve çalışma periodları

Ayrıca katılımcı ülkeler Bologna Sürecinin hedefleriyle ilgili olarak yüksek öğretimde araştırma için gerekli bilgi erişime hazırlanacaklardır. Devam eden araştırma ve araştırma sonuçları üzerine veri bankasına erişim kolaylaştırılacaktır.

İzleme

Yeni Üyeler

Bakanlar, Prag Bildirisinde üyelik başvurularına ilişkin maddeyi aşağıdaki gibi uyarlamak gerektiğini belirtmişlerdir:

Avrupa Kültürel Konvansiyonuna taraf ülkeler kendi yüksek öğretim sistemlerinde Bologna Sürecinin hedeflerini uygulamaya gönüllü olduklarını bildirdikleri takdirde Avrupa Yüksek öğretim Alanının üyesi olmaya uygun olabilirler. Başvuruları, deklarasyonun hedeflerini ve ilkelerini nasıl uygulayacaklarına dair bilgiyi içermelidir.

Bakanlar, Arnavutluk, Andorra, Bosna Hersek, Vatikan, Rusya, Sırbistan, Karadağ, "Eski Makedonya Cumhuriyeti"nin üyelik için taleplerini kabul ederek bu ülkeleri yeni üye olarak karşılamışlar ve süreci 40 Avrupa Ülkesine çıkarmışlardır.

Bakanlar, Bologna Süreci üyeliği, tüm imza sahibi ülkeler için önemli bir değişiklik ve reform

anlamına geldiğini kabul etmişlerdir. Bologna Sürecinin içerdiği konularda karşılıklı görüş alışverişi ve yardım ederek bu değişiklik ve reformlarda yeni imza atan ülkelere destek verme konusunda karar almışlardır.

İzleme Yapısı

Bakanlar, Bildirideki tüm konuların uygulanması konusunda Bologna Sürecinin kurulları, bir sonraki Bakanlar toplantısına hazırlık için Bologna Sürecinin tüm üyelerinin temsilcilerinden oluşacak olan İzleme Grubunu tüm konuları uygulaması için görevlendirmiştir, Avrupa Komisyonu, Avrupa Konseyi, EUA, EURASHE , ESIB ve UNESCO /CEPES ise danışman olarak görevlendirmiştir. Yılda iki kere toplanması uygun görülen bu gruba AB Başkanlığı tarafından başkanlık edilip, bir sonraki Bakanlar Konferansının ev sahibi ülkesi yardımcılığı üslenecektir.

AB Başkanlığı tarafından da yönetilen Kurul, İzleme Grubunun toplantıları arasındaki işi denetleyecektir. Kurul, başkan, bir sonraki ev sahibi ülke başkan yardımcısı, bir önceki ve bir sonraki AB Başkanlıkları, bir yıllığına İzleme Grubu tarafından seçilen üç katılımcı ülke Avrupa Komisyonundan oluşacak ve Avrupa Konseyi, EUA, EURASHE , ESIB ise

danışman üye olacaktır. Kurul kadar İzleme Grubu da gerekli gördükleri takdirde geçici olarak grupları toplayabilir.

Tüm izleme işleri bir sonraki Bakanlar Konferansına ev sahipliği edecek olan ülkenin Sekreteryası tarafından desteklenecektir.

Berlin Konferansından sonraki ilk toplantıda, İzleme Grubundan, Sekreteryanın görevleri ve Kurulun sorumluluklarını tanımlaması istenecektir.

Çalışma Programı 2003-2005

Bakanlar, İzleme Grubundan, bu bildiriye konu ve faaliyetlerde belirtildiği gibi Bologna Sürecinin ilerlemesi için faaliyetleri koordine etmelerini ve 2005’de yapılacak bir sonraki bakanlar toplantısına kadar rapor hazırlamalarını istemişlerdir.

Bir Sonraki Konferans

Bakanlar, bir sonraki konferansın Norveç’in Bergen kentinde yapılmasına karar vermişlerdir.

BERGEN DEKLARASYONU, 2005*

AVRUPA YÜKSEKÖĞRETİM ALANI - HEDEFLERE ULAŞMAK

19-20 Mayıs 2005

1. Bolonya Sürecine katılmış ülkelerin yüksek öğretimden sorumlu Bakanları olarak bir ara değerlendirme yapmak ve 2010'a doğru hedeflerimizi ve önceliklerimizi belirlemek üzere toplandık. Bu konferansta, Bolonya sürecine yeni katılan ülkeler olarak Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan, Moldova ve Ukrayna'yı ağırlıyoruz. Hepimiz Bolonya Deklarasyonunda ve onu takiben Prag ve Berlin'de gerçekleştirilen Bakanlar Konferanslarının Bildirilerinde açıklanan Sürecin ilkeleri, hedefleri ve taahhütleri konusunda ortak bir anlayışı paylaşıyoruz. 2010 yılına kadar Avrupa Yüksek öğretim Alanının (EHEA) oluşturulması için Bolonya Süreci yoluyla politikalarımızda eşgüdüm yapacağımızı teyit ederiz.

I. Ortaklık

2. Yüksek öğretim kurumlarının, personelinin ve öğrencilerinin Bolonya Sürecindeki ortaklar olarak merkezi rolünün altını çiziyoruz. Gerekli yasal düzenlemeler yapıldığından dolayı Sürecin uygulanmasına ilişkin rolleri çok daha önemli hale gelmiştir ve kendilerini EHEA'nın oluşturulması için gösterdikleri çabaları sürdürmeleri ve yoğunlaştırmaları için

---

* 19-20 Mayıs 2005 tarihinde Norveç-Bergen'de gerçekleştirilen Yüksek öğretimden Sorumlu Avrupa Eğitim Bakanları Konferansı Bildirisidir.

destekliyoruz. Avrupa'daki yüksek öğretim kurumlarının Sürece olan bağlılıklarını takdir ediyor ve Avrupa'nın ihtiyacı olan yenilikçi eğitim ve öğretim süreçlerinin başlatılmasını sağlamak adına müfredattaki yapısal değişikliğin etkisinin görülebilmesi için zamana ihtiyaç olduğunu kabul ediyoruz.

3. İş ve sosyal tarafları temsil eden organizasyonların desteklerinden çok memnunuz ve Bolonya Süreci hedeflerine ulaşmak için yoğun işbirliklerinin devamını bekliyoruz. Sürecinin tarafları olan uluslararası kurum ve organizasyonların katkılarını da memnuniyetle anıyoruz.

II. Durum Değerlendirmesi

4. Takip Grubunun 2003-2005 Genel Raporunda ve Avrupa Üniversiteler Birliği'nin (EUA) Trend IV raporunda belirlenen hedeflerimize ulaşmada önemli bir ilerleme kaydettiğimizi not ediyoruz.

5. Berlin'deki toplantımızda Takip Grubundan üç önceliğe odaklanmış- derecelendirme sistemi, kalite güvence ve derecelerin ve çalışma dönemlerinin tanınması- bir ara değerlendirme raporu hazırlamalarını istedik. Değerlendirme raporundan, bu üç öncelik alanında oldukça önemli ilerlemeler kaydedildiğini anladık. Bu ilerlemenin tüm katılımcı ülkelerde de istikrarlı bir şekilde sağlanması gereği önemlidir. Bu nedenle hem kurumsal hem de hükümet seviyesinde bir kapasite oluşturmak için daha fazla uzmanlık bilgisi paylaşımına ihtiyaç duyulduğunun farkındayız.

III. Derecelendirme Sistemi

6. Birçok ülkede, iki evreli derecelendirme sisteminin bu sisteme kaydolmuş öğrencilerin yarısından fazlasında, yani geniş bir ölçekte uygulanmasından memnuniyet duymaktayız. Ancak evreler arasındaki erişimin önünde hala engeller bulunmaktadır. Ayrıca, kamu hizmetindeki uygun pozisyonlar dahil olmak üzere lisans mezunlarının istihdam edilebilirliklerini artırmak için hükümetlerin, kurumların ve sosyal ortakların dahil olduğu daha fazla diyaloga ihtiyaç vardır.

7. Üçlü evre, (birinci evreye bağlantılı olarak daha kısa süreli yüksek öğretim olasılığı da dahil olmak üzere) her evrenin kendi öğrenme çıktıları ve yeterliklerine dayanan tanımlayıcılar ve birinci ve ikinci evre arasındaki kredi yelpazesi gibi EHEA niteliklerinin genel çerçevesini kabul ediyoruz. 2010'a kadar ulusal niteliklerin çerçevelerinin ayrıntılı olarak, EHEA niteliklerinin genel çerçevesiyle uyumlu hale gelmeleri ve 2007 yılında bu konuyla ilgili çalışmanın başlatılması hususlarında kendimizi sorumlu hissediyoruz.

8. Bizler, EHEA'nın genel çerçevesi ile Avrupa Birliği kapsamında gelişmekte olan ve öğrenme niteliklerini de kapsayan genel eğitimin yanı sıra teknik eğitim ve öğretim arasındaki bütünlüğün sağlanmasına önem veriyoruz. Çalışmalar ilerledikçe Avrupa Komisyonu'nun tüm taraflara konu hakkında tümüyle yardım etmesini istiyoruz.

Kalite Güvence

9. Neredeyse bütün ülkeler Berlin Bildirisi kriterlerine dayanan ve yüksek dereceli işbirliği ve ağ sistemine sahip kalite güvence sistemi için yasal hükümler getirdiler. Fakat, özellikle öğrencilerin dahil edilmesi ve uluslararası işbirlikleri yapmaları için hala

yapılması gerekli işlemler mevcuttur. Dahası, yüksek öğretim kurumlarının, iç mekanizmalarını sistematik olarak ortaya koyup bunları harici kalite güvence ile doğrudan ilintilendirme yoluyla eğitim kalitelerini artırıcı çabalarına devam etmelerinde ısrar ediyoruz.

10. Avrupa Yüksek Öğretim Alanı kalite güvencesi için ENQA tarafından önerilen standartları ve ilkeleri benimsiyoruz. Bizler, ulusal kalite güvencesi ile ilgili kurumlarının emsal tarama modelini ulusal düzeyde tanıtmayı taahhüt ediyoruz. Bizler, ulusal inceleme temeline bağlı kalite güvencesi ile ilgili kurumların Avrupa düzeyinde kayıt edilmesi prensibini kabul ediyoruz. Uygulama pratiklerinin ENQA'nın EUA, EURASHE ve ESIB işbirliği ile daha da geliştirilmesini ve Takip Grubunu kanalıyla bizlere bir rapor gönderilmesini istiyoruz. Akreditasyon veya kalite güvencesi konusundaki kararların karşılıklı olarak tanınmasını geliştirme görüşleri olan ve ulusal olarak kabul görmüş kurumlar arasındaki işbirliğinin üzerinde duruyoruz.

Derece ve Öğrenim Dönemlerinin Tanınması

11. 45 katılımcı ülkenin 36'sı Lizbon Tanıma Sözleşmesini onaylamıştır. Henüz Sözleşmeyi onaylamayan ülkelerin gecikmeden onaylamasını istiyoruz. Lizbon Tanıma Sözleşmesi İlkelerinin tamamının uygulanması ve uygun bir şekilde ulusal kanunlarına dahil etmeleri için kendimizi sorumlu tutuyoruz. Bütün katılımcı ülkelerden, ENIC/NARIC ağı tarafından belirtilen tanıma problemlerine karşı önlem almalarını istiyoruz. Yurt dışı niteliklerin tanınması ile ilgili süreçlerin kalitesinin artırılmasına yönelik ulusal eylem planları hazırlayacağız. Bu planlar bir sonraki Bakanlar Konferansı için hazırlanacak olan ülke raporlarının bir bölümünü teşkil edecektir. Lizbon Tanıma Sözleşmesinin yan metinlerini destekliyor ve bütün ulusal yetkili ve paydaşları, EHEA'daki iki veya daha fazla ülkede verilen müşterek dereceleri tanımaya davet ediyoruz.

12. Yüksek Öğretim Kurumları ve diğerleri ile birlikte, yüksek öğretime erişim ve bir ögesi olarak yüksek öğretim öncesi örgün ve yaygın öğrenimlerin tanınması için birlikte çalışacağız. Ulusal ve Avrupa nitelikler çerçeveleri geliştirilme çalışmalarının, yüksek öğretime öğrenme boyutunun daha fazla dahil edilmesi için bir şans olduğuna inanıyoruz.

IV. Diğer Konular ve Öncelikler

Yüksek öğretim ve araştırma

13. Yüksek öğretimin, araştırmaları ileri götürmesinin ve halklarımızın ekonomik ve kültürel gelişimi ile sosyal uyum için araştırmalar yapmasının önemini vurgularız..Yapısal değişiklikler çabaları ile öğretim kalitesini artırma çabaları, yeni fikir ve araştırmaları güçlendirme çabalarını azaltmamalıdır. Bundan dolayı bizler, EHEA'nın cezbediciliği ve rekabet edebilirliği kalitesinin sürdürülebilmesi ve geliştirilmesi için yürütülen araştırmaların ve araştırma çalışmalarının önemine dikkat çekiyoruz. Yeterli hacme ulaşmak bakımından, EHEA ile Avrupa Araştırma Alanı ve ülkelerimizdeki yüksek öğretim sektörleri ile diğer araştırma sektörlerini arasındaki sinerjiyi geliştirme ihtiyacının farkındayız.

14. Bu hedeflere ulaşmak için doktora düzeyi niteliklerin, çıktı-temelli yaklaşımı kullanan EHEA'nın nitelikler genel çerçevesiyle tamamen aynı seviyede olması gerekmektedir. Doktora eğitiminin temel unsuru özgün araştırma yoluyla bilginin gelişimidir. Yapılandırılmış doktora programlarına ve şeffaf denetim ve değerlendirmeye olan ihtiyaç göz önünde bulundurulduğunda üçüncü evrenin iş yükünün pek çok ülkede tam zamanlı 3-4 yıla tekabül ettiğini not ediyoruz. Üniversiteleri, doktora programlarında disiplinler arası eğitimi ve dönüştürülebilir beceriler geliştirmeyi teşvik ederek daha geniş bir istihdam pazarının ihtiyaçlarını karşılamaya davet ediyoruz. EHEA içinde araştırma kariyeri yapan doktora adaylarının toplam sayısını artırmamız gerekmektedir. Üçüncü evre programlara katılanları hem öğrenci, hem de başlangıç düzeyinde araştırmacılar olarak görüyoruz.

Sosyal boyut

15. Bolonya Sürecinin sosyal boyutu, EHEA'nın ayrılmaz bir parçası, cazibesi ve rekabet edebilirliği için gerekli bir koşuldur. Bu nedenle, nitelikli yüksek öğretimin herkes için erişilebilir olması taahhüdümüzü yineliyor ve öğrencilerin eğitimlerini, sosyal ve ekonomik durumları onlara bir engel teşkil etmeden bitirebilmeleri için uygun koşullara olan ihtiyacı vurguluyoruz.

Hareketlilik

16. Tüm katılımcı ülkelerdeki öğrenci ve personelin hareketliliğinin Bolonya Sürecinin temel hedeflerinden biri olarak kaldığını kabul ediyoruz. Daha üstesinden gelinmesi gereken pek çok sorun olduğunu bilerek, EHEA içindeki hareketliliği gerçekleştirme düşüncesiyle, ortak eylemler yoluyla uygun olan yerlerde kredi ve bursların nakledilebilir olmasını kolaylaştırmaya olan taahhüdümüzü yeniden teyit ediyoruz. Vize ve çalışma izinlerini kolaylaştırarak ve hareketlilik programlarına katılımı teşvik ederek hareketlilik önündeki engelleri kaldırma çabalarımızı artıracacağız. Bu programlar çerçevesinde yurt dışında yapılan çalışmanın tamamen tanınmasını savunarak, kurumların ve öğrencilerin hareketlilik programlarından tam olarak yararlanmalarına çalışıyoruz.

EHEA'nın cazibesi ve dünyanın diğer bölgeleriyle işbirliği

17. EHEA dünyanın diğer bölgelerine de açık ve onlar için cezbedici olmalıdır. Herkes için eğitime bizim katkımız, sürdürülebilir kalkınma ilkesine dayanmalı ve halen devam eden sınırlar ötesi yüksek öğretimin kalite şartı için anahatlar geliştirmek amacıyla sürdürülen uluslar arası çalışmayla uyumlu olmalıdır. Uluslar arası akademik işbirliğinde akademik değerlerin egemen olması gerektiğini bir kez daha vurgularız.

18. EHEA'yı, öğrenci ve personelin dengeli değişimini ve yüksek öğretim kurumları arasındaki işbirliğini teşvik eden, dünyanın diğer bölgelerindeki yüksek öğretim sistemlerinin bir ortağı olarak görüyoruz. Kültürler arası anlayış ve saygının önemini vurguluyoruz. Reform süreci deneyimlerimizi komşu bölgelerle paylaşarak Bolonya Sürecinin diğer kıtalarda da anlaşılmasının yaygınlaştırılmasını bekliyoruz. Karşılıklı fayda söz konusu olduğunda diyalog ihtiyacını vurguluyoruz.

V. 2007 İçin Gelişim: Değerlendirme

19. Takip Grubuna gelecek Bakanlar Konferansı için değerlendirme sürecine genişleterek devam etme ve zamanında raporlama görevi veriyoruz. Değerlendirmenin dereceleme sistemi, kalite güvence ve derecelerin tanınması ve çalışma dönemleri alanlarında da devam etmesini ve 2007'ye kadar bu üç orta vadeli önceliğin uygulanmasını büyük oranda tamamlamış olayı umut ediyoruz.

Özellikle aşağıdaki alanlarda gelişme bekliyoruz :

- kalite güvencesi konusunda faaliyet gösteren kurumların, emsal tararken kullandıkları önerilen modellerin tanıtılması;
- nitelikler için ulusal çerçevelerin uygulanması;
- doktora seviyesi dahil, ortak derecelerin verilmesi ve tanınması;
- önceki öğrenmelerin tanınması prosedürleri dahil, yüksek öğretimde öğrenme yolları için esnek fırsatlar oluşturulması.

Ayrıca, Takip Grubuna, gelecekteki durum değerlendirmesine temel teşkil etmek ve bir sonraki Bakanlar Konferansına rapor edilmek üzere, eğitim personelinin ve öğrencilerin hareketliliği ve öğrencilerin katılımcı ülkelerdeki sosyal ve ekonomik durumları konularında karşılaştırılabilir veriler oluşturma görevini tevdi ediyoruz.

VI. 2010'a Hazırlık

20. Bolonya Sürecinde şimdiye kadar sağlanan başarılar temelinde, kalite prensiplerine ve şeffaflığa dayalı bir Avrupa Yüksek öğretim Alanı oluşturmak istiyoruz. Bilgi temelli bir topluma katkıda bulunurken zengin mirasımızı ve kültürel çeşitliliğimizi dikkate alıyoruz. Giriş modern toplumlarda yüksek öğretimin kamusal sorumluluk prensibini desteklemeyi taahhüt ediyoruz. Yüksek öğretim; araştırma, eğitim ve yenilik kavşağında yer almasının yanında, Avrupa rekabetinin de önemli bir unsurudur. 2010'a yaklaşırken, yüksek öğretim kurumlarının, üzerinde fikir birliğine varılmış reformları uygularken gerekli otonomiye sahip olmalarının sağlanmasını taahhüt eder, kurumların sürdürülebilir fonlara olan ihtiyacını kabul ederiz.

Avrupa Yüksek Öğretim Alanı üç evreli olarak yapılandırılmıştır. Her üç seviyenin de öğrencileri işgücü pazarına, daha fazla yeterlik kazanmaya ve aktif vatandaşlığa hazırlama işlevi vardır. Avrupa Yüksek Öğretim Alanı (EHEA) yapısının diğer önemli özellikleri ise; kapsamlı nitelikler çerçevesi ve üzerinde anlaşmaya varılmış Avrupa standartları seti ile kalite güvence ve derecelerin tanınması ve eğitim süreleri için kılavuz ilkelerdir.

21. Berlin'de kurulan takip yapısını, Takip Grubuna, Uluslararası Eğitim (EI) Pan-Avrupa Yapısı, Avrupa Yüksek Öğretimde Kalite Güvence Birliği (ENQA), ve Avrupa Endüstri ve İşverenler Konfederasyonu Sendikası (UNICE)'ni yeni danışman üyeler olarak dahil ederek onaylıyoruz.

Bolonya Süreci bizi Avrupa Yüksek Öğretim Alanı'nın oluşturulmasına doğru götürürken, 2010 ötesinde de gelişmenin sürdürülmesini desteklemek için ihtiyaç duyulan

uygun düzenlemelerin neler olacağını düşünmeliyiz. Takip Grubunu bu konuları incelemeye davet ediyoruz.

22. Bir sonraki Bakanlar Konferansını 2007 yılında Londra'da yapacağız.

Bolonya Sürecine 45 ülke katılmaktadır. İzleme Grubunun üyeleri: Almanya, Andora, Arnavutluk, Avusturya, Azerbaycan, Belçika, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Ermenistan, Estonya, Finlandiya, Fransa, Gürcistan, Hırvatistan, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, İzlanda, Kıbrıs Rum Kesimi, Letonya, Lihtenştayn, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Makedonya, Malta, Moldova, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Rusya Federasyonu, Sırbistan ve Karadağ, Slovakya, Slovenya, Türkiye, Ukrayna, Vatikan, Yunanistan. Avrupa Komisyonu da Takip Grubunda oy hakkı ile üyedir.

Avrupa Konseyi, Avrupa Ulusal Öğrenci Sendikaları (ESIB), Uluslar arası Eğitim (EI) Pan-Avrupa Yapısı, Avrupa Yüksek Öğretimde Kalite Güvence Birliği (ENQA), Avrupa Üniversiteler Birliği (EUA), Avrupa Yüksek Öğretim Kurumları Birliği (EURASHE), Avrupa Yüksek Öğretim Merkezi (UNESCO-CEPES), ve Avrupa Endüstri ve İşverenler Konfederasyonu Sendikası (UNICE), İzleme Grubunun danışman üyeleridir.

AVRUPA ÜNİVERSİTELER BİRLİĞİ, GRAZ DEKLARASYONU

BERLİN'DEN İLERİ: 2010 VE ÖTESİNDE ÜNİVERSİTELERİN ROLÜ*

28-30 Mayıs 2003

Giriş

28-30 Mayıs 2003 tarihleri arasında Graz'da yapılan ve şehirdeki 3 üniversitenin de ev sahipliği yaptığı II. Avrupa Yüksek öğretim Kurumları Konvansiyonu'nda oluşturulan Graz Deklarasyonu, EUA (Avrupa Üniversiteler Birliği) politikasının temel belgesidir. Daha önce, Leuven'de yapılan dördüncü toplantısında, EUA Konseyi tarafından kabul edilmiş ve daha sonra Avrupa Eğitim Bakanları'nın Bologna Sürecinin bir sonraki aşamasının önceliklerini onaylamak amacıyla yapılan 18-19 Eylül 2003 tarihli Berlin

---

* 28-30 Mayıs 2003 tarihlerinde Graz'da yapılan Avrupa Üniversiteler Birliği (EUA) toplantısında kabul edilen deklarasyon.

Bkz:

http://www.eua.be/eua/jsp/en/upload/COM_PUB_Graz_publication_final.1069326105539.pdf

Çevirenler: Esra Derle, Emine Bol Yazıcı, Ondokuz Mayıs Üniversitesi ,Uluslararası İlişkiler Birimi. (Bu metnin burada yayınlanmasına verdikleri izin dolayısıyla kendilerine teşekkürlerimi sunuyorum. /Can Aktan)

toplantısına gönderilmiştir. Bundan dolayı, Avrupa üniversitelerinin resmi konumu sayılmaktadır. Berlin'deki Bakanlara aynen sunulmuştur ve konferans işlemlerine katılacaktır.

Deklarasyon, üniversitelerimize uzun dönemli vizyon sağlamayı ve Bologna sürecinin bir sonraki dönemi için önceliklerimizi ifade etmemizi hedeflemektedir. Deklarasyon, Trends 2003 Raporunun sonuçlarından hareketle, temel uğraşının son birkaç yıldır Avrupa'da yapılan bütün yasal değişiklikleri, anlamlı akademik hedeflere ve kurumsal gerçekliklere dönüştürmek olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, deklarasyon, , Avrupa üniversitelerinin küresel bağlam içindeki rollerine, kendilerinin nasıl gördüklerine ve temel değerlerinin ne olduğuna bakmak için Bologna Hareketi Çizgileri'nin ötesine geçmektedir.

Deklarasyon, Avrupa üniversitelerinin gelecekteki rollerini nasıl gördüklerini ortaya koymakta, hareket için öncelikleri tanımlamakta ve hükümetlerden ne gibi eylemler beklediğimizi belirtmekte ve üniversitelerin Avrupa toplumunun gelişmesinin merkezi olarak kalabilmesi için yapmaları gerekenleri şu şekilde sıralamaktadır:

- üniversitelerin kamu sorumluluğu olarak kalmasını sağlamak,
- araştırmayı yüksek öğretimin ayrılmaz bir parçası olarak görmek,
- sağlam kurumlar oluşturarak akademik kaliteyi yükseltmek,
- hareketliliği ve sosyal boyutu geliştirmek,
- kalite güvencesi içinde bir Avrupa için bir politika çerçevesinin geliştirilmesini desteklemek ve şüphesiz ki
- Bologna Sürecini ileri götürmek.

Graz Deklarasyonu, EUA'nın 2004-2005 dönemi için oluşturulacak Eylem Planı'nın hazırlıklarına zemin oluşturacaktır.

Graz Konferansının Genel Raportörüne, Profesör Christina Ullenius'a, Karstad Üniversitesi Rektörü ve İsveç Yüksek öğretim Kurumu'nun Başkanı'na, Graz Deklarasyonu'nun başarısına ve Graz Deklarasyonunun hazırlıklarına katkılarından dolayı şükranlarımı sunuyorum.

Eric Froment

EUA Başkanı

1.Üniversiteler Avrupalı toplumların gelişiminin merkezindedir. Üniversiteler yöresel, bölgesel ve küresel olarak toplumların sosyal ve ekonomik refahı için yaşamsal bilgiyi yaratır, korur ve yayar. Avrupa değerlerini ve kültürünü üniversiteler oluşturur ve geliştirirler.

2.Üniversiteler tüm kıtada güçlü araştırma kapasitesine sahip bir bilgi Avrupasını, üniversitelerde -tek başlarına yada ortaklıklar içinde içersinde- araştırma tabanlı eğitimi savunurlar. Kültürel ve dilsel çeşitlilik araştırma ve öğretimi zenginleştirir.

3. Avrupalı üniversitelerin gelişimi bir grup değer üzerine şekillenmiştir: eşitlik ve ulaşılabilirlik; araştırma ve bursların tüm alanlarda yüksek öğretimin ayrılmaz bir parça olarak görülmesi; yüksek akademik kalite; kültürel ve dilsel çeşitlilik.

4. Öğrenciler akademik topluluğun kilit ortaklarıdır. Bologna reformları; tüm öğrenciler için bireyselleştirilmiş ve esnek öğrenim yollarının sunulmasını kolaylaştıracak, mezunların istihdam edilebilme olasılığını yükseltecek ve kurumlarımızı Avrupa'dan ve diğer kıtalardan gelen öğrenciler için daha çekici hale getirecektir.

5. Avrupa üniversiteleri küresel ölçekte aktiflerdir, sürdürülebilir ekonomik kalkınmaya ve yeni buluşlara katkıda bulunurlar. Rekabet ve mükemmellekle, ulaşılabilirlik ve sosyal birleşme arasındaki denge sağlanmalıdır. Bologna reformları ancak üniversiteler küresel rekabetin zorlamasını ve Avrupa'nın tümünde daha güçlü bir sivil toplum geliştirmenin önemini sahiplenirlerse başarılı olabilir.

6. Üniversiteler en yüksek düzeyde kaliteyi, yönetişimi ve liderliği benimsemeye devam etmek zorundadır.

Kamu Sorumluluğu Olarak Üniversiteler

7. Hükümetler, üniversiteler ve öğrenciler uzun dönemli bir vizyon olan Bilgi Avrupası düşüncesine inanmalıdır. Üniversiteler farklı biçimlerde gelişmeye ve çok çeşitli yollardan kaynak yaratmaya teşvik edilmelidir. Ancak yükseköğrenim, temel akademik ve sivil değerleri koruyabilmek, bütünsel mükemmelliği teşvik edebilmek ve üniversitelerin toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel ilerlemesinde ana paydaşlardan biri olma rolünü üstlenebilmesini mümkün kılabilmek için birincil ve en önemli kamu sorumluluğu olarak kalmalıdır.

8. Bunu sağlamak için hükümetler kurumların yetkilerini arttırmalı, onların temel özerkliklerini istikrarlı bir yasal ve finansal ortam sağlayarak güçlendirmelidir. Üniversiteler sorumluluğu kabul etmeli ve kurumsal kaliteyi ve stratejik yönetim kapasitesini geliştirerek öğrenciler ve diğer paydaşları ile sıkı işbirliği içerisinde reformları gerçekleştirme sorumluluğunu üstlenmelidir.

Yükseköğrenimin Ayrılmaz Parçası Olarak Araştırma

9.Yükseköğrenim ve araştırma arasındaki sıkı bağ Avrupa üniversitelerinin tanımlayıcı bir özelliğidir ve Avrupa yüksek öğrenim sisteminin merkezinde yer alır. Hükümetler bu etkileşimin farkında olmalı, Avrupa'nın araştırma kapasitesini güçlendirmenin bir aracı olarak Avrupa Yükseköğrenim Alanı ve Avrupa Araştırma Alanı arasındaki bağı güçlendirmeye çalışmalı ve Avrupa Yükseköğreniminin kalitesini ve çekiciliğini arttırmalıdır. Bundan dolayı, doktora seviyesini, Bologna sürecinde üçüncü "aşama" olarak kabul etmeleri gerekir. Üniversiteler araştırma temelli öğretim ve öğrenimin Avrupa üniversitelerinde gerekli olduğunun üstünde durmaya devam etmelidir. Bütün

seviyelerdeki mezunlar Avrupa'nın bir bilgi toplumu olarak gereksinimlerini karşılamak için araştırma ortamına ve araştırma temelli eğitime tabi tutulmalıdır.

10. Avrupa'daki üniversitelerin çeşitliliği; farklı ilgi alanlarında, farklı misyonlarda ve farklı güçlerde çok verimli işbirliklerinin yapılmasına büyük bir potansiyel sağlar. Doktora ve doktora sonrası düzeylerde Avrupa işbirliğini ve insanların hareketliliğini arttırmak, Avrupa Yüksek Öğrenim ve Araştırma Alanlarını bütünleştirmek için esastır.

Güçlü Kurumlar Kurarak Akademik Kaliteyi Arttırmak

11. Reformların başarıyla uygulanması, kurum içinde liderliği, kalite ve strateji yönetimini gerektirir. Hükümetler üniversitelerin kendi iç düzenlenmeleriyle ve yönetimleriyle ilgili (örneğin; kurumsal düzey, fakülteler ve personel idareciliği arasındaki iç denge ve yapı) uzun vadeli kararlar almasını sağlayacak koşulları yaratmalıdır. Hükümetlerin ve üniversitelerin yeniliklere yer vermek ve destek olmak için yeterli süreyi kapsayan, üzerinde görüşülmüş sözleşmeler yapmaları gerekmektedir.

12. Üniversiteler kendi paylarına, liderliği teşvik etmeli ve kurum içi kalite güvencesi, sorumluluk ve şeffaflık oluşturabilmek için bir yönetim yapısı oluşturmalıdırlar. Öğrenciler ilgili komitelere hizmet vererek kendilerine düşen görevi yapmalıdır. Dış paydaşlar yönetim ve danışma kurullarında hizmet vermelidir.

Bologna Sürecini İlerletmek

13. Bologna süreci aşırı kuralcılıktan kaçınmalı, bunun yerine referans noktaları, ortak seviyeler ve ders tanımlarını geliştirmelidir.

14. Üç seviyeli sistem uygulaması (üçüncü seviye doktora seviyesi) değişiklik gerektirmektedir. Üniversiteler için uygulama öncelikleri aşağıda belirtilmektedir.

- öğrenim dahil, öğrenci merkezli ve esnek öğrenim yolları oluşturmak amacıyla, müfredatı yeniden yapılandırma ve geliştirme aracı olarak ECTS'yi (Avrupa Kredi Transfer Sistemi) uygulamak;
- Bir yandan müfredatlarda kurumsal özerklikleri ve farklılıkların faydalarını korurken diğer yandan nitelik çerçevelerinin ve öğrenme çıktılarının ortak tanımlarını geliştirmek ve tartışmak,
- Lisans ve lisansüstü derecelerinin hakkıyla verilebilmesi için akademisyenleri, öğrencileri, profesyonel kurumları ve işverenleri müfredatın yeniden düzenlenmesi sürecine dahil etmek;
- Müfredat içinde istihdam edilebilirliğe yönelik becerilerin kapsamlı bir şekilde tanımlanması ve teşvik edilmesi ve birinci aşama programlarının iş piyasasına girme şansı sunmasını sağlamak;
- İstihdam edilebilirliği arttırmak amacıyla Diploma Eki'ni (Diploma Supplement) daha geniş çapta tanıtmak, en çok kullanılan dillerde hazırlamak ve işverenler ve profesyonel kurumlar arasında bilinmesini sağlamak;

Hareketlilik ve Sosyal Boyut

15.Öğrenci hareketliliği kendi içinde akademik kaliteyi artırır. Hareketlilik karşılaştırılabilir ve ayırıcı öğrenme yaklaşımları yoluyla öğretim ve araştırma kalitesini artırarak çeşitliliğin bir değer olarak ortaya çıkmasını sağlar. Hareketlilik kişilerin istihdam edilebilirliğini artırır. Üniversite çalışanlarının hareketliliği de benzer yararlar sağlar.

16.EHEA (European Higher Education Area: Avrupa Yükseköğrenim Alanı) gerçekleşecekse hükümetler; hareketliliğin önündeki engelleri kaldırmak, öğrencilerin desteklenmesi için yeni yasalar çıkarmak (öğrenim kredileri ve burslarının taşınabilir olmasını sağlamak gibi), sağlık, sosyal servisler ve iş izni gibi konularda kuralları geliştirmek zorundadır.

17.Hükümetler ve kurumlar öğrenci desteğini (sosyal destek, konaklama ve yarı-zamanlı iş imkanları dahil), akademik ve profesyonel danışmanlığı, dil öğrenimini ve niteliklerin tanınmasını geliştirerek, hareketliliği teşvik etmelidir. Kurumlar, hareketliliği arttıran araçların (özellikle ECTS ve Diploma Eki) tam kullanımını sağlamalıdır. Kısa dönem hareketlilik ve yarı-zamanlı, uzak ve ergin öğrencilerin hareketliliği için de olanaklar arttırılmalıdır.

18.Genç araştırmacıların ve öğretmenlerin kariyer imkanları genç doktoralıların Avrupa’da ve Avrupa’ya dönüşlerinde çalışmaya devam edebilmeleri için teşvik tedbirleri dahil, geliştirmelidir. İki kişinin de kariyer sahibi olduğu aileler için cinsiyet perspektifleri özel tedbirleri gerektirmektedir. Emeklilik haklarının transferlerindeki kısıtlamalar kaldırılmalı, nakli mümkün emeklilik ve diğer sosyal destek çeşitleri yürürlüğe konmalıdır.

19.Öğretmenlik ve araştırma alanında kadınların katılımını arttırmak rekabet edebilir bir Avrupa için şarttır. Cinsiyet eşitliği akademik kaliteyi yükseltir ve üniversiteler bunu insan kaynakları yönetimi politikalarında vurgulamalıdır.

20.The Trends 2003 (“Eğilimler 2003”) raporu, özellikle hareketlilik konuları ile ilgili bilgi tabanının yetersiz olduğunu göstermektedir. Ulusal hükümetler istatistiksel verileri geliştirmek için işbirliği içinde olmalı ve mevcut izleme mekanizmalarını gözden geçirmek için Avrupa Komisyonu ile birlikte çalışmalıdır. EHEA’nın gelişmesi ile ilgili konular hakkında daha fazla araştırma yapılmalıdır.

21.Ortak programlar ve birleştirilmiş müfredata dayanan dereceler, Avrupa işbirliğini güçlendirmek için mükemmel bir araçtır. Hükümetler, ortak diplomaların verilmesi ve tanınması konusundaki yasal engelleri kaldırmalı ve böyle bir işbirliğin özel mali gerekliliklerini dikkate almalıdır.

22.Kurumlar ortak programlara olan gereksinimin farkına varmalı ve, mevcut pilot projelerden en iyi uygulamaların karşılıklı değişimini arttırarak, ECTS kredilerin geniş çapta kullanımıyla yetkinliklerin ve öğrenim sonuçlarının tanınmasını destekleyip yüksek kaliteyi sağlayarak ortak programlar geliştirmelidir.

Kalite Güvencesi: Avrupa Politikasının Çerçevesi

23.Kalite güvencesi Bologna sürecinde önemi sürekli artan bir yer teşkil eder. EUA, Avrupa için kurumsal özerkliğin sorumluluk yaratıp sorumluluk gerektirdiği inancına dayanan yani üniversitelerin iç kalite kültürünün oluşmasında sorumlu olduğu ve bir sonraki gerekli adımın bütün paydaşların içinde olduğu Avrupa düzeyinde ilerleme olduğu inançlarını temel alan eşit bir kalite güvencesi politikası önermektedir.

24.Mevcut bir iç kalite kültürü ve etkili prosedürler, enerjik entelektüel ve eğitimsel erişimleri teşvik eder. Etkin liderlik, yönetim ve yönetişim de bunu yapmaktadır. Öğrencilerin de aktif katılımıyla, üniversiteler, çalışma programları ve hizmet bölümleri dahil, etkinliklerin tamamını değerlendirmeli ve izlemelidir. Dış kalite güvence prosedürleri iç izlemelerin etkili yapılmış olup olmadığını denetleyen kurumsal denetime odaklanmalıdırlar .

25.Kalite güvencesine Avrupa boyutu getirmenin amacı konu alanları ve ulusal koşulların farklılıklarını gözetirken, şeffaflığı arttırmak ve karşılıklı güveni sağlamaktır.

26.Avrupa için kalite güvence prosedürleri; akademik ve kurumsal kaliteyi geliştirmeli, kurumsal özerkliğe saygı duymalı, iç kalite kültürünü geliştirmeli, düşük maliyetli olmalı, kalite güvence temsilcilerinin değerlendirmelerini içermeli, bürokrasiyi ve maliyeti en aza indirmeli ve aşırı düzenlemelerden kaçınılmalıdır.

27.Bundan dolayı, EUA paydaşların ve özellikle üniversitelerin profesyonel “Avrupa için Yükseköğretim Kalite Komitesi” oluşturmaları için işbirliği yapmalarını önermektedir. Bu yapı bağımsız olmalı, kalite için kurumların sorumluluklarına saygı ve kamu kaygılarına karşı duyarlılık göstermelidir. Komite tartışma için ortam sağlayacak, atanan bir kurul yoluyla önerilen prensiplerin uygulanmasını izleyecek ve kalite güvencesinde gerçek bir Avrupa boyutu geliştirecektir.

Reformun Merkezindeki Üniversiteler

28.Bologna süreci başlangıçta siyasi alandan kumanda edilmekteydi. Fakat şimdi tüm ilgili ortakların (yüksek öğretim kurumları, hükümetler, öğrenciler ve diğer paydaşlar) aktif ve gönüllü katılımlarıyla ivme kazanmaktadır. 2010'un iddialı hedeflerinin gerçekleşmesi için tepeden inme reformlar yeterli değildir. Üstesinden gelinmesi gereken en büyük güçlük, kurumları kendi kendine yeterli hale getirmek için reformların temel kurumsal işlevlerin ve gelişme süreçlerinin içerisine tamamen entegre edildiğinden emin olmaktır. Üniversitelerin yasal değişiklikleri anlamlı akademik hedefler ve kurumsal gerçeklere dönüştürmek için yeterli zaman ayırmaları gerekmektedir.

29.Hükümetler ve diğer paydaşlar kurumsal yeniliğin kapsamını ve üniversitelerin, Avrupa Birliği'nin Lizbon Deklarasyonu'nda belirtildiği şekilde Avrupa bilgi toplumunun uzun dönemli gelişmesine ve Avrupa Araştırma Alanı'na yaptıkları önemli katkıları kabul etmelidir. Bugün Avrupa nüfusunun yarısından fazlasının hayatını etkileyen Avrupa yükseköğrenimi ortak hareketle bütün kıtayı geliştirebilir.

Leuven 4 Temmuz 2003

AVRUPA ÜNİVERSİTELER BİRLİĞİ, GLASGOW DEKLARASYONU *

GÜÇLÜ BİR AVRUPA İÇİN GÜÇLÜ ÜNİVERSİTELER

15 Nisan 2005

I. GİRİŞ

1. Glasgow Deklarasyonu üniversiteler – en geniş anlamda – ve kamu makamları için sürekli bir yüksek düzey politika diyalogu tabanı sağlar ki bu konuda Komisyon Başkanı José Manuel Barroso Avrupa'nın en üst önceliklerinden biri olarak Avrupa üniversitelerinin geleceğini garanti altına almak için Glasgow'da çağrıda bulunmuştu.
2. Glasgow Deklarasyonu üniversitelerin Avrupa'nın küresel ortamda bir büyük oyuncu olarak inşasında tamamen katkıda bulunmalarını sağlayacak eylemleri belirler. Bu Eylem Gündemi Salamanca (2001) ve Graz'da (2003) EUA tarafından başlatılan çalışmayı takip eder.
3. Yaygın katılım ve ömür boyu öğrenim konusundaki kararlılıkları ve öğretim, öğrenim, araştırma ve yenilik faaliyetlerinde kalite ve mükemmelliğin teşvik etmeleri ile Avrupa bilgi toplumunun şekillendirilmesinde önemli aktörler olarak güçlü ve yaratıcı üniversitelere Avrupa'nın ihtiyacı vardır.
4. Bu kendi gelişmelerini belirleme ve bölgesel, ulusal, Avrupa ve global düzeyde sosyal, kültürel ve ekonomik refaha katkıda bulunma kabiliyetine sahip öz güvenli kurumlar tarafından başarılabacaktır.
5. Üniversiteler, verimliliklerini ve yenilikçi kapasitelerini artıracak ve birçok misyonlarını başaracak şekilde kendi yönetim yapılarını ve liderlik becerilerini iyileştirmeye kararlıdırlar.

II. GÜÇLÜ KURUMLAR İÇİN MİSYON VE DEĞERLER

6. Üniversitelerin birden çok misyonu bilginin oluşturulması, korunması, değerlendirilmesi, yayımı ve işletimini kapsar. Güçlü üniversiteler topluma katkılarının temelini oluşturan güçlü akademik ve sosyal değerler gerektir. Üniversiteler ekonomik büyümenin sosyal temelini oluşturulması ve yüksek öğretim ve araştırmanın etik boyutları konusunda kararlılığa sahiptirler.
7. Üniversiteler, erişim ve sosyal uyum konusundaki kararlılıklarını korurken küresel rekabetin problemlerine hitap etmek için farklı misyonlar ve profiller geliştiriyorlar.

---

* 15 Nisan 2005 tarihinde Glasgow'da yapılan Avrupa Üniversiteler Birliği (EUA) toplantısında kabul edilen deklarasyon. Bkz:
http://www.eua.be/eua/jsp/en/upload/GLASGOWdeclaration_FINAL.1113840794089.pdf

Farklılık ve daha büyük rekabet, kalite konusunda paylaşılan bir kararlılığa dayalı olan kurumlar arası işbirliği ile dengelenir.

8. Kurumlar arası işbirliği Avrupa üniversitelerinin ayar damgası olmuştur ve küreselleşmiş ve rekabetçi ortamda giderek önemli hale gelmektedir. Üniversiteler, Avrupa entegrasyonunun bir çıkar topluluğuna dayalı güçlendirilmiş uluslararası işbirliği ile birlikte olması gerektiğini kabul ederler.

9. Üniversiteler toplumla çalışmaya açıktırlar. Kurumsal özerklik ve misyon çeşitliliği gerekli angajmanın sağlanması için önemli ön şartlardır.

III. POLİTİKA ÇERÇEVESİ – YÜKSEK ÖĞRETİM VE ARAŞTIRMA YOLUYLA BİLGİ TOPLUMU

10. Üniversiteler Bologna reformlarının uygulanması ve Lizbon Gündeminin araştırma ve yenilik hedeflerinin karşılanması arasındaki ayrılmaz bağlantıyı göstermişlerdir. Bu iki politika gündeminin uzun vadede başarılı olabilmeleri için acilen birlikten izlenmesi gerekir.

11. Bu ortak araştırma ve yüksek öğretim gündeminin tanınması hükümetlerin üniversitelerle bağlantılı rollerinin yeniden düşünülmesini gerektirir. Hükümetler güven ve yetkilendirmeye vurgu yapmalı, yüksek öğretim sektörünü desteklemek ve yönetmek için teşvikler sağlamalı ve düzenleyici olmaktan çok denetleyici bir role konsantre olmalıdırlar.

12. Lizbon hedeflerinin karşılanmasında eğitim, yenilik ve araştırmaya yatırım yapmanın önemi ve üniversitelerin merkezi rolü, üniversiteler ve ulusal makamlar arasındaki politika tartışmalarının bireysel bakanlık düzeyinde olmakla beraber bir bütün olarak hükümetlerle birlikte gerçekleşmesinin gerektiği anlamına gelir.

IV. 2010'A KADAR BOLOGNA SÜRECİNE YENİDEN ODAKLANMA

13. Bologna reformları yüksek öğretim kurumlarında yeniden odaklanmaktadır zira yasal çerçeve büyük ölçüde oluşmuştur. *Üniversiteler* önümüzdeki beş yılda uygulamayı ilerletmek ve uzun süre sürdürülebilirliği sağlamak için sürecin zaman, finans ve insan kaynakları gerektirdiğini kabul etmeleri için hükümetleri zorlamak konusundaki *sorumluluklarını isteyerek kabul ederler.*

14. Üniversiteler, yenilikçi öğretim metotları sunma; işverenlerle diyalog içinde müfredatı yeniden yönlendirme; ve akademik ve profesyonel eğitimin, ömür boyu öğrenimin ve önceki öğrenimin tanınması problemleri ile mücadele etme konusundaki çabalarını iki misline çıkarmaya kararlıdırlar. Hükümetlerden üniversitelere kararlaştırılan reformları başlatmak için ihtiyaç duydukları özerkliği vermeleri istenir.

15. Birinci devre niteliklerinin kabulünü geliştirmek amacıyla, hükümetler kamu sektörü kariyer yollarının uygun şekilde yeniden yapılandırarak önderlik etmelidirler.

16. Üniversiteler öğrenci merkezli öğrenim çabalarını teşvik etmek, müfredat tasarımında öğrenim çıktılarını başlatmak, ECTS'yi uygulamak ve esnek uyumlaştırma ve modülerleştirmeyi sağlamak için çabalarını artırmaya kararlıdırlar. Hükümetler ulusal ve

uluslararası kalifikasyon çerçeveleri geliştirmek üzere devam eden çabalara üniversiteleri dahil etmelidirler. Bunlar kurumsal yeniliği teşvik etmek için yeterince geniş ve saydam olmalı ve uygun şekilde gelişmeleri ve ortak bir terminolojide hemfikir olunabilmesi için zaman verilmelidir.

17. Bologna sürecine yeniden odaklanırken üniversiteler ana bir kararlılık olarak sosyal boyuta daha yüksek bir öncelik vermeyi, az temsil edilen gruplara erişim ve destek için fırsatları artırmak ve genişletmek amacıyla politikalar geliştirmeyi, ve yüksek öğretim sistemlerindeki eşişsizliği ele almak için politika ve hedef eylemleri hakkında bilgi vermek üzere araştırmayı teşvik etmeyi taahhüt ederler. Hükümetlere bu politikaların uygulanmasındaki yasal engelleri kaldırma çağırısı yapılır.

18. Tüm devrelerde öğrencilerin, ve aynı zamanda akademik ve idari personelin hareketliliği için teşviklerin sağlanması önemlidir. EUA, en fazla finansal ihtiyacı bulunan öğrencileri hedefleyen Avrupa finansman programlarını savunur. Üniversiteler mevcut ağlar ve işbirliği programları tarafından sunulan fırsatları kullanmalıdırlar. Hükümetlerden, öğrenci ve personel değişimine darbe vuran, sosyal güvenlik ve özellikle emeklilik düzenlemeleri dahil olmak üzere, örneğin kısıtlayıcı vize, stajyerlik ve iş piyasası yönetmelikleri gibi konuları çözmeleri istenir. Akademik takvimlerin eşiş zamanlılığı problemi ele alınmalıdır.

19. Bu taahhütleri karşılamak amacıyla üniversiteler öğrencilerin süreçte tam ortaklar olarak katılımın öneminin altını çizerek ve gelecekte bu ortaklığı desteklemeye çalışacaklardır.

20. Üniversiteler Avrupa boyutunu pek çok şekilde destekleyeceklerdir, örneğin müfredatın ölçeklendirilmesi, Avrupa araçları kullanılarak ortak diplomalar geliştirilmesi, kültürler arası ve çok dilli becerilerin geliştirilmesi gibi. Üniversiteler ortak diplomaların geliştirilmesinde kalan engellerin kaldırılması ve okul düzeyinden başlayarak uygun dil politikalarının yerleştirilmesini sağlamak için hükümetlere çağırıda bulunurlar.

V. ARAşTIRMA VE YENİLİğİN GELİşTİRİLMESİ

21. Üniversiteler toplumun bilimsel ve teknolojik bilgi ve anlayış ihtiyacına yanıt olarak tüm düzeylerde öğrencilere araştırma tabanlı geniş bir eğitim sağlama sorumluluğu üstlenirler.

22. Üniversiteler kaynakların ideal kullanımı ve kurumsal araştırma stratejileri yoluyla araştırma ve yeniliği geliştirmek üzere kendi sorumluluklarını yerine getirmelidirler. Farklı profilde olmaları farklı ortaklarla çalışarak araştırma ve yenilik sürecinde artan bir şekilde yer almalarını sağlar.

23. Üniversiteler Avrupa araştırmasının kalitesi ve mükemmelliğinin geliştirilmesi için Avrupa Araştırma Kurulu'nun (ERC) kurulmasını şiddetle desteklerler ve hükümetlere ve EC'ye bunu Yedinci Çerçeve Programında hızla oluşturmaları çağırısında bulunur. Pek çok Avrupa ülkesinde ve Altıncı Çerçeve Programında tanımlanmış iyi uygulamaları takip ederek, hükümetler açılma ve ulusal finansmanı koordine etme ihtiyacının bilincinde olmalıdırlar.

24. Üniversiteler araştırma üniversitelerinin gereken güçlendirilmesi ve tüm üniversitelerde araştırma tabanlı öğretim için kaynakların sağlanması ihtiyacı arasında bir gerilim olduğunu kabul ederler. Hükümetlere, yeniliği teşvik eden şebekelerde önemli düğüm noktaları olarak üniversitelerin özel rolünü tanımaları ve bölgesel düzeyde aktarmaları ve bu süreci güçlendirmek için gerekli finansal desteği hazır hale getirmeleri çağrısında bulunulur.

VI. ARAŞTIRMA EĞİTİMİ VE ARAŞTIRMACI KARIYERLERİ

25. Doktora programlarının tasarımı şunları sağlayacaktır: doktora programlarının merkez unsuru araştırma yoluyla bilginin ilerlemesi olmakla beraber, doktora eğitimi, araştırma becerisinin ve aktarılabilir becerilerin geliştirilmesi yoluyla, akademi çevresinden daha geniş olan istihdam pazarının ihtiyaçlarını karşılayacaktır; doktora programları 3-4 yıl tam zamanlı çalışmaya tekabül eder; ortak uluslararası doktora programları güçlendirilir, ve doktora adayları hem öğrenciler olarak ve hem de eşit haklara sahip erken aşama araştırmacıları olarak değerlendirilir.

26. Üniversiteler “Araştırmacılar için Avrupa Beyannamesi/Araştırmacıların İşe Alınması için Kurallar”ın benimsenmesini kabul eder ve en azından “beyin göçünün” önlenmesini değil, Avrupa’da araştırma kariyerlerinin geliştirilmesi konusunda diyalogdaki ana rollerini vurgularlar.

VII. GÜÇLÜ KURUMLAR İÇİN KALİTE

27. Üniversiteler sistematik kalite kültürü, özerklik kapsamı ve finansman düzeyleri arasındaki bağlantıya vurgu yaparlar ve Avrupa üniversitelerinin genel kalitesinin yükseltilmesi için daha büyük özerklik ve yeterli finansman düzeylerinin önemli olduğunu kabul etmeleri için hükümetlere çağrıda bulunurlar.

28. Üniversiteler kurumsal misyonlarına ve hedeflerine uygun bir dahili kalite kültürünün geliştirilmesi, yerleştirilmesi ve genelleştirilmesi konusunda kararlılırlar. Bu kararlılık EUA’nın kalite ile ilgili faaliyetlerinde yer alan kurumların giderek artan sayısı tarafından gösterilir. Üniversiteler, harici kalite güvence prosedürlerinin yasallığı ve bunlara güvenin tüm paydaşlar arasında (öğrenciler, öğretmenler, ulusal makamlar) bir ortaklıktan ve bu prosedürlerin, amaçları ve izlemesi konusunda paylaşılan bir anlaşmadan türediğine inanmaktadırlar.

29. Üniversiteler kurumsal denetim prosedürleri ile özerklik ve hesap sorulabilme arasında bir dengeyi savunurlar: bu kurumsal denetim prosedürleri ülkelere ve kurumlara kültürel olarak adapte edilmiş ve farklı misyonları ve profilleri ile aynı doğrultuda bir amaca uygunluk yaklaşımı içerir; kalite kontrolünden ziyade stratejik iyileştirme ve değişimi hedefler; Avrupa değerlendirme ekipleri ile bir Avrupa boyutu geliştirmek ve toplumla angajmanı ve Bologna Süreci’nin sosyal boyutuna katılımı hesaba katmak üzere tasarlanmıştır.

30. Üniversiteler, Avrupa’nın üniversitelerinin genel kalitesini güçlendirecek sorumluluk prosedürlerini geliştirmek için “E4”de (ENQA, ESIB, EUA ve EURASHE’den oluşur) Avrupa seviyesinde bir diyalog ve ortaklık konusunda kararlılırlar. EUA, Bergen için

ENQA'yı destekler, kalite güvencesi için standartlar ve ilkeler, Avrupa kalite güvencesi ajansları sicili oluşturulması ve Avrupa Sicil Komitesi buna dahildir.

VII. GÜÇLÜ KURUMLARIN FİNANSMANI

31. Avrupa üniversiteleri yeterince finanse edilemez ve kıyaslanabilir finansman düzeyi olmadan diğer sistemlerle yarışması beklenemez. Şu anda, EU ülkeleri, Gayri Safi Milli Hasıllarının Birleşik Devletlere kıyasla yaklaşık yarısı oranında üniversitelere harcama yapmaktadırlar. Avrupa'nın Lizbon hedefleri yüksek olmakla birlikte, araştırma ve yüksek öğretim için kamusal finansman duraklamaktadır. Üniversiteler zayıflatılmış kamu desteğinin demokrasinin sürdürülmesindeki rollerini ve kültürel, sosyal ve teknolojik yeniliğin teşvik edilmesi için kapasitelerini yıprattığını öne sürüyorlar.

32. Üniversiteler fon akışlarını çeşitlendirmeye çalışıyorlar. Birleşik kamusal/özel finansman modelleri araştırmak ve EUA içinde ve paydaşlarla birlikte yapılandırılmış ve delile dayalı tartışmalar başlatmakta kararlılar. Komple ekonomik maliyet modelleri geliştirecekler ve hükümetlere fonları buna göre tahsis etmeleri çağrısında bulunacaklar.

33. Sorumluluk ve saydamlık açısından üniversiteler iyi uygulamayı araştırmak, liderliği desteklemek ve profesyonel yönetimi güçlendirmek konusunda kararlıdırlar.

IX SONUÇ

34. Üniversiteler Bilgi Avrupası içindeki rolleri hakkındaki stratejik tartışmayı şekillendirmek arzusundalar. Üniversiteler hükümetlere yüksek öğretim ve araştırma bütçelerini *geleceğe yatırım* olarak görmeleri çağrısında bulunmaktalar. Üniversiteler Glasgow'da en yüksek Avrupa politik düzeyinde başlayan diyalogu memnuniyetle karşılar ve güçlü Avrupa'nın güçlü üniversitelere ihtiyaç duyduğu mesajını iletir.